UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETARI
SOC. AN „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR SI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23—25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREŢUL 20 LEI

ANUL LIII Nr. 7
Vineri 10 Martie 1944
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

Pentru breasla scriitorilor

de RADU GYR

Articolul nostru „Privighetoarea oarbă", apărut de curând în aceste pagini, a avut darul de a interesa confraţii şi de-a provoca unele comentarii prin ziare şi reviste.

Dar, dacă toţi confraţii sunt solidari în a recunoaşte nefasta dăinuire a mitului privighetorii oarbe şi condiţia umană a scriitorului român, părerile variază în ce privesc cauzele generatoare ale acestei condiţii. Astfel, unii dintre colegi, cari ne-au făcut cinstea de-a se ocupa de pomenitul articol, apreciază soarta omenească a scriitorului nostru ca fiind dictată de totala impasibilitate faţă de problemele scriitoriceşti; altora le place să surprindă răul izvorînd exclusiv din sânul breslei noastre, din care ar lipsi cu totul un front închegat de susţinere a intereselor comune; în sfârşit, alţii sunt de părerea că marii responsabili sunt editorii, cari profitând de absenţa unui organ cultural de control asupră-le şi de zăbava legiferării raporturilor dintre ei şi scriitori, frustează pe aceştia în dreptURIle lor, asigurându-şi o domnie liberă şi comodă, fără îngrădiri.

La rândul nostru, socotim că toate aceste opinii sunt profund valabile, ele completându-se şi acuzând, deopotrivă, indiferentismul central, regimul editorial, de independenţă şi exploatare, în dulcea complicitate a cupidităţii librarului, — şi lipsa unei solidarităţi scriitoreşti ce s'ar cuveni manifestată printr'o ofensivă de apărare şi susţinere a tuturor intereselor de breaslă.

Câteva articole ale noastre asupra existenţei umane a scriitorului — apărute în diverse publicaţii, acum câteva luni — s'au limpitat să sublinieze unele aspecte. Să ne fie, astăzi, îngăduit de a veni cu propuneri, vizând direct îmbunătăţirea condiţiei umane a scriitorului român şi ameliorarea regimului cărţii.

Credem, dela început, că atât apărarea intereselor scriitoreşti cât şi stabilirea unor relaţii vii şi puternice cu oficialitatea în vedrea schimbării pernicioasei mentalităţi de până acum şi a impunerii unor soluţii şi drepturi noui, nu pot reveni decât unui corp organizat al meseriaşilor condeiului, deci Societăţii Scriitorilor Români.

Pentru această Societate noi nu avem decât dragoste, după cum nu păstrăm decât caldă preţuire conducătorilor ei actuali.

Trebue, însă, să recunoaştem că, aşa cum se prezintă azi, — adică lipsită de o anumită autoritate, de unele drepturi şi puteri cu care să fie legal învestită — Societatea Scriitorilor Români nu poate lua taurul de coarne, rostind un cuvânt energic şi făcând faţă tuturor problemelor ce interesează laolaltă meseria şi existenţa scriitorului.

E absolută nevoie ca S .S. R-eul să pretindă acordarea unor drepturi cum ar fi, de pildă, controlul editurilor, impunerea unor norme privind activitatea acestora, modificarea cotei cuvenită scriitorului din editarea operelor sale...

Pentru susţinerea dezideratelor şi propunerilor sale, Societatea Scriitorilor Români trebue să beneficieze de larga solicitudine a forurilor culturale. Odată convinsă de-a acorda adâncă înţelegere şi neşovăelnic sprijin tuturor problemelor scriitoreşti, oficialitatea ar putea conveni, în primul rând, la legiferarea raporturilor dintre editori şi scriitori.

Printr'un proect de lege, bine susţinut, Societatea Scriitorilor ar putea să determine:

a) fixarea unei cote de 30%, reprezentând dreptul de autor la fiecare operă editată, în locul actualei cote redusă la 20%.

Cu alte cuvinte, beneficiul de astăzi al librarului — cota de 30%, ba chiar şi 35% ! — să fie acordată scriitorului, care şi-a istovit creerul şi şi-a prăpădit nopţile, încovoiat asupra manuscrisului, migălit săptămâni şi luni întregi, — iar lăcomia librarului să fie limitată (aşa cum dreptatea şi decenţa o impun) la un câştig de 20%;

b) obligarea editurilor de a limita numărul traducerilor care inundă în prezent, piaţa, impunându-li-se un anumit procent anual de traduceri la o serie de tipăriri de opere originale. Astfel, se va ajunge la sporirea editărilor de opere originale şi la constrângerea editorului de a selecta, la maximum, cartea străină prezentată în traducere;

c) obligaţia, pentru Casele de Editură, de a încredinţa traducerile exclusiv scriitorilor de reputaţie. Prin această obligaţie, se vor servi, deopotrivă, calitatea traducerilor, cât şi interesele materiale ale scriitorului calificat. Evident, rezultă de-aici necesitatea unui control atent asupra traducerilor, pe care ar urma să-l asigure o comisie specială desenată de S. S. R., supraveghiându-se atât respectarea procentului anual de traduceri, cât şi calitatea acestora. (Mi s'a întâmplat să-mi cadă în mână traduceri monstruoase, patronate de „numele" unor publicişti cu oarecare circulaţie, domniile-lor având impudoarea de a acoperi numai cu numele — împrumutat — munca vulgară, de cârpaciu al limbii româneşti, a cutărui sau cutărui diletant anonim ! Într'un regim de control legiferat, acest sistem nerusinat ar înceta cu totul...);

d) îndatorirea pentru fiecare editor, de a tipări anual o carte a unui scriitor tânăr, recomandată de S. S. R. în urma unei severe selecţii făcută de o comisie specială, desenată de comitet. In vederea selecţiunii, tinerii scriitori vor fi invitaţi să-şi depună manuscrisele la Societate, indiferent dacă sunt sau nu membri ai Societăţii:

e) numirea unei comisii de scriitori, cari să supravegheze stricta aplicare a timbrului Casei Scriitorilor, prin controluri frecvente şi riguroase;

f) obţinerea de către Societatea Scriitorilor Români, a dreptului exclusiv de editare a clasicilor noştri.

(Ne îngăduim să ne însuşim, aici, propunerea d-lui Mihail Chirnoagă, formulată într'una din notele sale apărute în ziarul „Viaţa", din 24 Februarie...)

Prin exclusivitatea dreptului de editare a clasicilor români, S .S. R.-eul ar mări considerabil, fondurile Casei Scriitorilor, în favoarea sporirii pensiilor şi a creiării unui fond de ajutor, din care să poată fi sprijiniţi scriitorii, în cazuri justificate.

Determinând, astfel, legiferarea — absolut necesară — a raporturilor dintre autor şi editor şi primind investirea sa cu drepturi şi puteri ,Societatea Scriitorilor Români ar putea să închidă unele răni, care sângeră, nevindecate încă, pe întreaga existenţă umană a scriitorului nostru.

In acelaş timp, S. S. R.-eul ar putea activa — prin augmentarea prestigiului său — pe lângă oficialitatea centrală, căutând s'o intereseze dinamic şi în alte probleme şi deziderate ale breslei. Aşa ar fi de pildă:

a) determinarea autorităţilor administrative şi culturale de a lua imediate măsuri pentru buna întreţinere a caselor marilor înaintaşi ai scrisului românesc. (Casa „Junimei" dela Bucureşti e o paragină; peste casa lui Creangă, din Humuleşti, pândeşte primejdia înstrăinării prin vânzare; din casa lui Anton Pan, în Râmnicu Vâlcii, anii muşcă necruţători, iar în Drăgăşani, un magazin de stâmbărie s'a instalat în fosta locuinţă a marelui Gib. Mihăescu...);

b) identificarea (necesară în mai multe cazuri) şi îngrijirea atâtor morminte părăsite ale scriitorilor;

c) trecerea în proprietatea Statului şi găzduirea într'un mare muzeu central a unor amintiri şi lucruri scumpe, rămase de la marii înaintaşi. (In casa profesorului I. Găvănescul, dela Iaşi am văzut acum câţiva ani, o canapea, pe care se odihnise, în tinereţea sa, Mihail Eminescu !).

S. S. R.-eul luase, într'o vreme, frumoasa iniţiativă de-a strânge de la marii scriitori în viaţă, pe lângă datele biografice complete, pagini de manuscrise, obiecte de birou, folosite în anii scrisului, fotografii., etc. Sistemul s'a întrerupt, însă. O revenire ar fi indicată;

FRED MICOŞ — Scufiţa roşie

(Urmare în pag. 5-a)

CRITICĂ ŞI CARACTER

de ALEXANDRU CIORĂNESCU

Ca un semn al vremurilor noui, critica literară a evoluat dela sacerdoţiu la pontificat. Nemulţumit cu rostul firesc al glasului care strigă în pustie, criticul minusculul a preferat să devină Criticul, îndrumătorul literaturii şi al spiritualităţii româneşti pe drumuri pe care le pipăe el însuşi cu bâtul. Ajutat de adoraţia universală a patru ucenici, Criticul a sfârşit prin a se autodiviniza, descoperindu-se a fi un fel de Apis sacrosanct, amestec de oracol şi de tribunal, de grefier al Muzelor şi de vardist.

De aproape trei ani, plantat de-a'ndaratelea în pragul templului, idolul a obstruat intrarea pentru cei chemaţi ca şi pentru cei nechemaţi. O vreme, părerile lui literare s'au limitat la admirarea poeziei lui Brătescu-Voineşti, şi la impresia că „dela Maiorescu şi până astăzi, critica noastră nu a fost pusă în situaţia de a lua atitudine mai raspicat într'o controversă de înnoire literară, ca aceea pe care am încercat s'o desleg la 1910, în *Poezia română de astăzi*" (*Revista Fundaţiilor Regale*, 1 Martie 1944, pag. 624).

Nu ştiu câte au fost legate şi deslegate de d. Dimitrie Caracostea în literatura română. Nu ştiu nici dacă va îndrăsni cineva să-i conteste locul, pe care şi l-a ales graţios alături de Maiorescu. Dar atacul cu totul nejustificat pe care D-sa mi-l adresează în amintita revistă, mă obligă la o moderna punere la punct.

Recenta mea lucrare despre *Teatrul românesc în versuri şi isvoarele lui*, n'a stârnit cine ştie ce ecou în presă. Se va înţelege deci bucuria mea când am aflat că *Revista Fundaţiilor Regale* îi consacră nu mai puţin de 16 pagini. Bucuria mea a devenit entuziasm când am ştiut ca articolul e semnat de d. Caracostea, şi entuziasmul frenetic, când am constatat că D-sa nu e de acord cu niciuna din vederile mele.

Aşi fi rămas desigur la aceste fericite dispoziţiuni, dacă eminentul critic nu s'ar fi servit de modestul meu exemplu drept punct de plecare pentru câteva profunde cugetări de ordin general. D-sa nu reţine din volumul incriminat decât câteva învăţăminte negative pentru uzul generaţiei pe care o conduce de sus. Sunt bucuros că experienţa mea a folosit măcar cu atât. Sunt dispus chiar să întregesc pe cât se va putea lecţia Criticului, cu puţinul pe care s'ar putea să-l mai ştiu.

De data aceasta, adevărul general pe care l-a descoperit vecinul de etaj al lui Maiorescu, e că nu se poate critică fără caracter. Ori, în lucrarea mea amintită, aşi fi siluit adevărul pentru a adula: *verbi gratia*, şi cu toate ca d-lui Caracostea nu-i place numele propriu, aşi fi transformat *O sărutare* de I. Petrovici într'o capodoperă fără egal de-alungul veacurilor, lăsând dinadins într'o discretă penumbră piesele cu mult mai valoroase ale lui Petică, şi Iosif şi Anghel.

Acuzarea n'ar fi destul de gravă, poate, dacă ar fi vorba de o simplă greşală de gust sau de apreciere. Deaceea d. Caracostea nu uită să sublimeze că ne aflam în faţa unui caz de adulare a mai marilor zilei, şi deci, implicit, în faţa unui critic fără caracter.

Sunt cu totul de acord cu vederile d-lui Caracostea, şi o spun cu atât mai mult, cu cât mi se pare că e prima oară. Lipsa de caracter anulează efortul critic, oricât de lăudabil ar fi el; la caracter aşi adăoga chiar, deşi sunt lucruri elementare, o bună cunoaştere a limbii şi a literaturii, şi un număr de idei generale, care toate la un loc fac criticul bun. Pot însă dovedi d-lui Caracostea că şi critica are capriciile ei, şi că sunt cazuri de critici eminenţi, care pot ajunge, mai ştiu eu, profesori universitari, îndrumători de generaţie, directori de instituţiuni culturale.

Şi pentru a nu da impresia că scormonesc răuvoitor în greşelile trecutului, mă voiu mulţumi să-i scot dovezile numai din amintitul articol publicat în *Revista Fundaţiilor Regale*.

I

Pentru cine vrea să se amuze, lectura articolului d-lui Caracostea e, ca de obiceiu, dintre cele mai reconfortante. D-sa are un fel interesant de a maltrata limba română, răsucind-o ca pe un vrej de dovleac din câmpia dunăreană, strângând-o de gât până când o sileşte să-şi ţipe răspunsul.

Spicuesc din articolul citat, pentru fişierul viitor al vreunui alt profesor: „să ţie", „cerinţi", „unul din cele mai *rari zaruri*", „a-şi definitiva debuturile *printr'*anumite modificări", „inspiraţia *ca să*-şi revizuiască poezia", „poetul cât şi criticul care îşi *reface* operele", „toţi despre care m'am ocupat", „afirmări principiale şi proclamaţii de poeţi *începuse* a se ivi", frământarea şi poezia oraşelor *cerea* un alt spirit, „ca cine" „luându-ţi asupra ta", „li *se dă* aproape şapte pagini", „viaţa noastră dramatică a vremii de atunci".

Cred ca pentru un singur articol e suficient. Dacă am împinge cercetarea mai departe, am afla că d. Caracostea nu ştie ce insemnează *a întruchipa*, devremece în calitatea sa de critic aspiră să-şi *întruchipeze* pe Ion al d-lui Rebreanu sărutând pământul. D-sa nu ştie ce înseamnă *debut*, căci la pag. 622 vorbeşte despre „*debutul în spe*" al d-lui P. Dumitriu, care scrie la pag. 502 a revistei. Sau poate că d-sa nu ştie ce insemnează *in spe*? D-sa nu ştie ce însemnează *a infirma*, căci la pag. 623 scrie: „a lăuda pe un scriitor că e tradiţionalist, şi a infirma pe altul că e simbolist", confundând infirmarea cu condamnarea. D-sa nu cunoaşte valoarea exactă a cuvântului *a izbucni*, căci vorbeşte la pag. 630 despre aspecte literare care „izbucnesc deodata". D-sa nu ştie ce insemnează şi de unde vine expresia „spectacle dans un fauteuil", căci la aceeaşi pagina vorbeşte de Lecca, „autorul unor piese de factură realistă şi pozitivistă", care e sinit „să-şi repede substanţa aceasta şi tesnica „spectacolului intr un fotoliu", pe care mărturisesc că n'o cunoaştem ca o trăsătură distinctivă a lui Haralamb Lecca. D-sa nu ştie italieneşte, şi totuşi scrie „per combiamento", în loc de *in schimb*, deşi expresia italiană, transcrisă greşit, e cu totul inuzitată chiar în italieneşte. D-sa nu ştie ce insemnează *reacţiune*, căci o înfăţişează ca pe un „tip" nou luptând împotriva unui „tip" vechiu (pag. 620).

II

Dacă de la formă vom trece la fond, vom da peste o neasemuită gravitate, peste un fel unic de a turna bronzul în tinichea, de a rosti *ex cathedra* adevărurile cele mai lipsite de miez.

Să citam câteva exemple de cugetări ale d-lui Caracostea: „Eroii romanelor şi nuvelelor de artist sunt în deosebi pictori şi muzicanţi" (pag. 609), ca şi când ar fi putut să fie şi bancheri sau funcţionari de minister. „Faza cea mai interesantă a criticului debutant este aceea incipientă" (pag. 623).

Dar sa nu se creadă că d. Caracostea nu ştie să gândească şi la fel cu ceilalţi muritori. Uneori i se întâmplă chiar să gândească cu totul la fel cu cei mai mari: „Ceeace ne zice un rând de oameni, deszic urmaşii" (pag. 608, vezi Eminescu), sau „cântarea care n'a fost scrisă rămâne mai frumoasă ca oricare" (pag. 617, vezi Petică).

In ceeace priveşte cunoştinţele şi criteriile de judecată, voi spune că d. Caracostea nu are nici pic de sensibilitate poetică. Spre a o dovedi, să-mi fie iertat să citez un pasagiu mai întins, din care rezultă entuziasmul D-sale pentru două versuri mai mult decât mediocre ale lui Haraucourt, în care d-sa vede exemple clasice de poezie şi de expresie:

(Urmare în pag. 4-a).

Iniţiere intru bănăţenism

—Note pe marginea unor erori de geografie—

de LIVIU JURCHESCU

— „Tu şie eşci?" de 'ntrebi, ce-aşceaptă. Dela orişe băeţan:

— „Bage, io mi-s bănăţan !".

O fi vorba lui gireaptă.

(V. Vl. Delamarina)

In Ardeal şi Banat, aceste două provincii se numesc de secole: „Ardeal" şi „Banat". Cuvântul „Transilvania" este creaţia de laborator a unor intelectuali, spre a cuprinde simplificator, într'o singură denumire, atât pe ardeleni cât şi pe bănăţeni. Poporul român din Ardeal şi Banat n'a aderat la ea. Aceasta este motivul pentru care, de exemplu, gazetarii ardeleni şi bănăţeni — adică expresiunea luminată a celor două provincii — când s'au constituit într'o organizaţie de presă, n'au numit-o „Sindicatul Presei din Transilvania" ci „Sindicatul Presei din Ardeal şi Banat".

Tot aşa s'au petrecut lucrurile când s'au înfiinţat miniştere ale Provinciilor. Există un „Minister al Ardealului" şi un „Minister al Banatului". Iar când rolul de ministru al amândor provincii a fost încredinţat unei singure persoane, el s'a chemat nu „al Transilvaniei" ci „al Ardealului şi Banatului".

La Est de Carpaţi, sistematic, nu se face distincţiune în privinţa Transilvaniei (Ardealul plus Banatul) şi Ardealului (Transilvania minus Banatul). Din acest motiv, ambele aceste denumiri — „Transilvania şi Ardeal" — nu-i mai exprimă pe bănăţeni.

Scopul acestor şiruri este de a contribui la înlăturarea acestui inconvenient.

In numărul dela 1 Decemvrie 1943 al unui ziar din capitală, închinat Unirii dela 1918, am citit această frază: „ardeleanul Mihail Haliciu din Caransebeş, este autorul celei dintâi poesii româneşti".

Pentru un bănăţean sau ardelean, eroarea de geografie de mai sus, este în afara oricărui dubiu. Spre a fi tot atât de evidentă şi pentru un Roman dela Est de Carpaţi, eventual mai puţin familiarizat cu geografia Ardealului şi Banatului, vom construi o frază cu erori de geografie privind ţinuturile vechiului Regat. Ea ar putea fi aceasta: „o magnifică figură a literaturii române, este olteanul Mihail Eminescu din Botoşani"...

Iată de ce, după cum faptul că atât Moldova cât şi Oltenia sunt, ambele, dincoace de Carpaţi, nu justifică nicidecum eroarea de geografie cometrisită de noi, tot astfel nici geografia românească propovăduită de gazeta la care ne referim, nu poate fi îndreptăţită de împrejurarea că atât Banatul cât şi Ardealul sunt situate, ambele, dincolo de munţi.

Nu vom insista asupra faptului că asemenea erori de geografie expropriază de valori unele ţinuturi şi că un firesc simţ de drepate şi demnitate sensibilizează în asemenea cazuri, deopotrivă pe expropriaţi şi pe improprietăriţi, ca pe unii cari în mod foarte natural, ţin să apară în ochii neamului — nu ascunşi unul după altul — căci n'au dece — nu mai presus, nu mai prejos, ci cum sunt în realitate. Şi totuşi, aceasta poate că n'ar îndreptăţi aceste observări. S'ar putea spune: mare lucru este să-l socotim ardelean pe Ştefan cel Mare, bănăţean pe Mircea cel Bătrân, basarabean pe Tudor, dobrogean pe Murgu, bucovinean pe Horia şi oltean pe Iancu? Români fiind, una suntem. Păcat numai că, după cum vom vedea, exproprierile de valori ale unei provincii, nu se fac întotdeauna în favoarea alteia ci uneori în dauna tuturor. Se întâmplă aşa dar, câteodată că din exproprieri nu rezultă niciun improprietărit ci o mare expropriată: istoria naţională.

Dureros de inevitabila deosebire de destin istoric dintre cele două provincii dela Vest de Carpaţi — deosebire pe care totuşi erorile de geografie n'o pot desfiinţa fără a pauperiza patrimoniul de valori al naţiunii, motiv pentru care ne şi împotrivim lor — o ilustrează mai bine decât orice faptul numai în aparenţă paradoxal că, aceste două provincii româneşti, întocmai ca Moldova şi Muntenia, erau, contrar dorinţei sufletului lor, constrânse de vitregia vremilor, să-şi făurească

(Urmare în pag. 4-a).

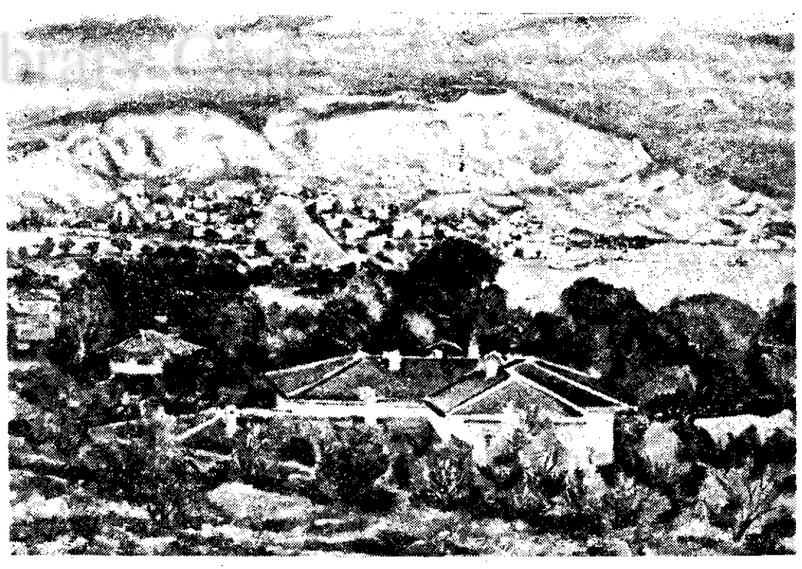

T. CONSTANTINESCU — Balcic

„CHIPUL LUI DUMNEZEU"

de ION FRUNZETTI

E una din sadicele mele bucurii, (încep să mă întreb acum, după ce am scris „sadice" şi „bucurii" alături, dacă nu cumvă e un pleonasm: par'că, la urma urmei, orice bucurie e sadică, măcar prin conştiinţa reflexiunii ei în conştiinţele semenilor, care se poate întâmplă să n'aibă nici un motiv a se bucura tocmai atunci), e una din bucuriile mele mai sadice decât pot fi sadice deobiceiu bucuriile, aceea de a urmări să descopăr, pe figurile oamenilor câţi îmi trec pe dinainte, urma cât de îndepărtată a „chipului lui Dumnezeu", după care legenda biblică susţine că a fost copiat omul. E adevărat, mutrele sunt foarte deosebite una de alta, mai cu seamă într'o gunoierniţă cosmopolită ca aceea a aglomerărilor urbane, unde numai de predominanţa unui cert tip rasial nu poate fi vorba. Şi dacă ceeace le e comun tuturor obrazelor omeneşti, — rolul fiziologic al fiecărui organ, nas, ochi, gură etc., nu este în acelaş timp şi ceeace oamenii pot avea comun cu Dumnezeu, întrucât fiziologia acestui „Absolut Etern" şi-a pus capăt după maieutica naşterii Fiului, atunci mai-mai că ne vine a crede într'o intenţie glumeaţă a celui ce-a scornit povestea cu „chipul şi asemănarea...". — Haida, de !... Doar n'are să încerce cineva să mă convingă cum că toate caricaturile omeneşti câte ţi se 'nşiră fără să vrei pe ecranul retinei întâi şi 'ntâi au ceva care le apropie unele de altele... Ca să nu mai punem inutil problema asemănării cu un arhetip divin, dependentă de rezultatul primei confruntări comparative! Ce apropiere poate într'adevăr exista, ca să nu ne referim decât la exemple accesibile oricui, între profilul vulturesc al condottierului Federigo da Montefeltro din cunoscutul portret al lui Piero della Francesca, şi chipul la fel de respingător al bunicului din tabloul lui Guirlandajo, cu nasul tumefiat de cancerul secret al bătrâneţii şi uzurii, ca o holoturie buboasă? Ce radical pătrat omolog se poate scoate din confruntarea îngereştei Sfinte Ana a lui Lenardo, cu nu mai puţin îngereştile chipuri Boticelliene (ca să nu fim acuzaţi că luăm într'adins tipurile antagoniste), reproducând la infinit figura precis arhitecturată, a Simonettei Cattaneo? Chipul lui Dumnezeu e la fel prezent în nobilul portret hirsut al lui Balthasare Castiglione, rămas pe peretele marei săli dela Luvru la fel de viu ca acum aproape 5 veacuri când l-a fixat pe pânză Rafael, — chip fremătător de viaţă înaltă, împregnat de valori superior umane, — şi figura demonică a sfântului Ioan, superb, pictat cu mâna stângă de patriarhul paralitic dela curtea lui Francisc I? Acestea sunt totuşi chipuri omeneşti metaforizate de artă, interpretate de conştiinţa celui prin care s'au eternizat, filtrate subiectiv, produse ale colaborării dintre natură şi spirit, şi nu fragmente brute de natură, ca mai înde-aproapele nostru care ne calcă în tramvai pe bătături şi ne suduie la gazetă...

Oricât de hidoasă, figura lui Iuda din Cina leonardescă nu e numai produsul avariţiei, cupidităţii, invidiei şi poftelor lumeşti ale sfinţiei sale cardinalului X (istoricii serioşi de artă, care nu sunt diletanţi ca subsemnatul, îi ştiu şi numele, aflător de altfel în orice „Kunstlexikon"), pe care meşterul din Vinci îl întâlnea sâcâitor de des pe coridoarele mănăstirei în refectoriul căreia schitase pe un perete scena aceasta celebră. Iuda este în acelaş timp şi Leonardo, care, ca să şi-l poată avea, a trebuit la moment dat să i se substitue,

(Urmare în pag. 3-a)

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL NAȚIONAL: IATĂ FEMEIA PE CARE O IUBESC", comedie în trei acte, de d. CAMIL PETRESCU.
TEATRUL STUDIO: „TRAGEDIA INIMII" piesă în trei acte de SOARE Z. SOARE.

Față de oarecare nerăbdare cu care a fost așteptată și față de oarecare agitație care întovărășește de obiceiu reprezentațiile și reluările pieselor d-lui Camil Petrescu, și care se știe că nu a lipsit nici de data aceasat, întrebarea normală care se pune este următoarea: ce anume reprezintă această nouă lucrare dramatică? Reprezintă ea, în adevăr, vre'o valoare?

Și de ce natură?

Aduce ceva nou?

Sau este numai un simplu „bluff" — așa cum s'a spus câteodată — extrem de bine regisat din punctul de vedere al publicității?

Iată ceiace voiu încerca să desprind în rândurile cari urmează

Piesa d-lui Camil Petrescu, „Iată femeia pe care o iubesc", pentru literatura noastră, în orice caz începătoare, reprezintă mult: ea se ridică până la anumite înălțimi și spații oarecum rarefiate și, sub raportul teatrului de preocupări, la un nivel teatral poate încă neatins la noi.

De altfel întregul spectacol — și ca regie, care s'a dovedit a fi foarte bună deși d. Camil Petrescu nu-i un profesionist și ca interpretare — lasă o astfel de impresie, de ceva deosebit, poate chiar excepțional, care te urmărește.

MARIETA SADOVA

In vremea teatrului cerebral, care face astăzi atâtea furori în toată lumea, reprezentat pe toate scenele civilizate, un astfel de teatru devine și admisibil iar pentru noi este și bine venit!

Aceasta înseamnă d. Camil Petrescu cu noua d-sale piesă.

In epoca acestui teatru cerebral, prin opera d-lui Camil Petrescu și în special prin ultima d-sale lucrare, noi suntem prezenți.

Si suntem prezenți într'o formă inteligentă.

Ași putea spune: chiar strălucită!

O piesă care, în orice caz, depășește multe dintre încercările epigonilor post-pirandellieni, de o remarcabilă ținută intelectuală — evident: în special intelectuală — dar pe acest plan, chiar și de o anumită tensiune.

Este de văzut — și aceasta este o problemă care rămâne deschisă — dacă aceasta este și poate fi o formulă ideală de teatru.

Teatrul, cred eu, se poate concepe în două feluri:

— teatru: esență de viață

— teatru: dialectică asupra vieții.

D. Camil Petrescu — de altfel într'o strălucită companie, alături de unii dintre cei mai mari contemporani — ași putea spune că practică, și în special în ultima d-sale piesă, formula cea de-a doua.

Așa că problema se desprinde dela sine.

Iată: ce ideie centrală de teatru — nu ca ideie în sine, deci nu privită ca o teoremă psihologică în legătură cu problemele și transmutările personalității — piesa d-sale se reduce la teza că preferăm întotdeauna o femeie care polarizează privirile și dorințele tuturora, o femeie care ne face să suferim, care nu ne iubește, care ne exploatează, care-și bate joc de noi, etc.

Ei bine, această ideie de teatru a piesei nu este trăită ci, ca să zic așa, este rezolvată sub un aspect de dialectică a vieții!

Ea nu este viața însăși, eroii nu se mișcă, nu trăesc și nu suferă autentic, nu sunt personagii, nu au sânge, nu sunt calzi, nu există: sunt idei îmbrăcate, nu sunt oameni.

Lucrul acesta nu se poate contesta. Așa că, după cum am spus mai sus, toată întrebarea este aici: acesta este sau nu teatru? Teatru în sensul mare, deplin, al cuvântului?

S'ar părea, totuși, că da.

Personal, însă, cred că aceasta e o problemă pe care rămâne să o rezolve viitorul și, se poate ca soluția să difere de așteptările și acceptările noastre de azi.

In orice caz, deocamdată, cel puțin în câteva ocazii în adevăr excepționale, dramaturgia contemporană pare a fi dovedit valabilitatea și a unui astfel de teatru ceiace, logic vorbind, trebue să recunoaștem că odată admis chiar pentru un singur caz ar fi suficient ca un principiu întreg, să fie salvat.

Bineînțeles ar mai rămâne ceva dar acest ceva se cere oricând și se cere oricare ar fi formula de teatru admisă: ca autorul să aibă și talent!

In orice caz piesa d-lui Camil Petrescu, despre care am arătat că se integrează în categoria teatrului cerebral sau, altfel zis, în formula cea de a doua — prima: teatru, esență de viață, a doua: teatru, dialectică asupra vieții — reprezintă, cu siguranță, în cadrul acestei de-a doua modalități, un interesant efort în materie dramatică, de o deosebită importanță pentru teatrul românesc și, totodată, de o deosebită valoare și literară și dramatică.

*

In ce privește interpretarea, aceasta a fost dintre cele mai bune.

In rolul principal femenin: d-ra Elvira Godeanu, pe lângă că strălucitor de frumoasă, fiind ca în totdeauna, o adevărată încântare pentru ochi, a reușit admirabil să delimiteze personalitățile opuse ale celor două surori Anna și Bella, reușind, totodată, să aibă, dealungul întregii piese, una dintre cele mai frumoase interpretări ale d-sale.

In ce-l privește pe d. A. Alexandrescu, a avut și d-sa o prezentare deosebit de reușită în rolul arhitectului Mihail Stănculescu.

Deasemenea bine d-nele Marietta Sadova și Kitty Gheorghiu Mușatescu, veridică, intr'atât de veridică încât este sigur că după încă două roluri de-acestea, de femele bătrână, va deveni la Național.., titulara lor!

Deasemenea trebuesc remarcați d-nii Florin Scărlătescu, care se dovedește de fiecare dată a fi, în special pentru un anumit fel de comic, un admirabil artist, N. Bălțățeanu, bine deși de data aceasta oarecum convențional, Niky Atanasiu și S. Gabor.

In restul distribuției, contribuind într'un mod mai mult decât lăudabil la succesul acestui spectacol, d-rele și d-nii: Yarodara Nigrim, Niculina Fințescu, I. Lucian, N. Cristescu, G. Atanasiu, T. Branea, G. Franga și N. Dumitrescu.

Direcția de scenă a autorului. Așa cum am spus și mai sus deși nu-i profesionist sau, cum s'ar zice, deși „nu-i de meserie", s'a dovedit, totuși, foarte bună.

In general o premieră care din multe puncte de vedere depășește cu mult spectacolele și premierele obișnuite.

*

Piesa d-lui Soare Z. Soare este o piesă anume făcută pentru public: toată numai din concesiuni. De, concesiuni, poate că este greșit spus: faci concesiuni atunci când poți mai mult și, temându-te că nu vei fi înțeles, că publicul nu poate fi la înălțimea artei tale sau, câteodată a concepțiilor tale, îi scobori intenționat nivelul. Ori, cu toată buna părere pe care o am de abilitatea și inteligența autorului — sau autorilor... — acestei piese, nu cred că așa s'au petrecut lucrurile ci că, din contra, aceasta este și ce-au voit și ceiace au putut da.

In definitiv, piesa aceasta consistă pe deoparte dintr'un subiect — sau mai exact: dintr'o teză de demonstrat — și, pe de altă parte, ca să zic așa, dintr'o umplutură oarecare, cu bancuri, cu „șuete" curente, și, pe ici pe colo cu unele replici mai mult sau mai puțin paradoxale.

Cred, însă, că spectacolul se poate susține pentru că, oricum, este „adus bine din condeiu".

Autorii s'au dovedit că, oricum, dacă nu știu, să construiască o piesă, știu cel puțin ce anume trebuie dat publicului. In special acestui public de războiu care umple, fără nici o alegere, toate sălile de teatru, de cinematograf sau de revistă...

Luată însă așa cum este, fără pretenții mari, piesa este destul de bine construită. Autorii ei se cunoaște că sunt oameni de teatru.

Pe deasupra, cum am arătat, deja, mai are și multe lucruri cari desigur că vor avea trecere la un anumit public, lucruri cari se poate să-i asigure și un oarecare succes.

In definitiv rețeta întrebuințata este, din punctul de vedere nu al „creației" ci al „redactării" dintre cele mai simple și mai comode pentru un autor: tablouri și iar tablouri, lux, eleganța, restaurante mari, pallace-uri, Curte de Apel, pledoarie în divorț, foc de revolver cu tragere de cortină, la început, foc de revolver și tragere de cortina la sfârșit, etc. (Căci trebue să atrag atenția că piesa are un fel de ciclu care de altfel se întrevede chiar dela primele replici și care trebuie să se încheie la sfârșit, cu o morală pe care o dă o anumită formulare, cea din pledoaria lui Razvan, care, și ea, trebue să se desmintă...).

In fine piesa mai are și bucăți de muzică pentru toate gusturile, adevărate intermezzo-uri muzicale, începând dela foxtrot-uri și rumbe și terminând, dacă nu mă înșel cu Beethoven, cu Saint-Saens „La danse macabre", etc.

In fine, are toalete frumoase, decoruri frumoase, încă prea frumoase, făcute, fără ca să fie absolută nevoie, din plăcaj, ceia ce desigur că reprezintă mai mult decât o inscenare de zile mari! In orice caz costisitoare...

Iar la această muzică, la aceastâ eleganță, la aceasta montare frumoasă, se mai adaogă și o distribuție deosebit de bună.

Astfel, în primul rând d-ra Marietta Deculescu, care pe lângă un joc frumos a adus totodată grație, gingășie, o anumită delicatețe, o apariție din toate punctele de vedere, plăcută.

Foarte bine, deasemenea, d. N. Bălțățeanu mergându-i deosebit de bine rolul.

Bine deasemenea și d-nii C. Mitru, G. Baldovin, M. Gingulescu, I. Ulmeni, V. Lăzărescu, A. Alexandrescu, D. Amigdalis, N. Motoc și G. Atanasiu.

Cum și d-rele Carmen Tăutu, Cella Dima și Fifi Mihailovici cari au avut deosebit de bune presentări în rolurile ce le-au fost încredințate.

In restul distribuției, d-nele și d-nii Corina Constantinescu, Nelly Dordea, Margareta Dumitrescu Săi'ean, Valeria Panait, Niculina Fințescu, I. Lucian, E. Stoiceanu, G. Buliga, D. Ene, N. Cristescu, I. Isaia, și E. Cassian cari au contribuit în largă măsură la reușita spectacolului.

Direcția de scenă bineînțeles, a avut-o însuși d. Soare Z. Soare, și se poate spune că a fost destul de bună: în orice caz corespunzătoare genului piesei.

ALEXANDRU DRĂGHICI

LA CAMINUL ARTEI

pictorul Eugen Profeta expune peisagii, capete de expresie și compoziții din țara Moților.

Expoziția e deschisă până la 20 Martie.

ECOURI teatrale

DE CE ?..

Ne mustră vremea că nu-i înțelegem poruncile.. Și parcă nimic nu ne-ar atinge. Suntem aceeași. Cu mila, cu invidiile, cu răzbunările și cu râvna de-a doborî pe oricine nu ne place.

Nu măsurăm munca altuia, oricât de onestă, decât printr'un exagerat spirit critic, pentru că găsim că ceeace nu putem face noi, nici altora nu le este îngăduit să facă.

Ne strivește dușmănia și o îndurăm așa, nu ca oameni cu puteri de-a răstigni credințe, ci ca bieți oameni orgolioși hotărîți să reducă totul doar la mendrele pârtinirii.

Cu asta stabilim echilibrul de forțe?...

Nu.

Stabilirea echilibrului de forțe se face doar cu dovada muncii adevărate și cu meritul de-a depăși pe cel a cărui casnă nu e decât o simplă agitație, totdeauna cu rezultate negative sau confuze.

Dar nu facem așa...

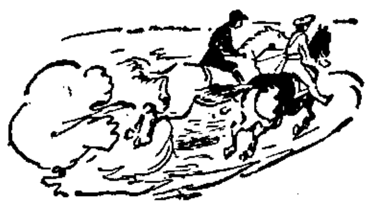

Știm să pândim momentul când o informație în presă ne vestește o nouă lucrare a domnului cutare, care nu ne este prea pe plac, și înainte de-a ne măsura măcar forțele propriei noastre activități în vreun domeniu, gata!... tăbărîm cu toate mijloacele ca să-i contestăm valoarea.

Și până la urmă, tot veninul se risipește zadarnic.

Pe noi, dela această revistă, care n'am cunoscut niciodată sistemul unei critici anticipate și nici al vreunei pârtiniri, ne stânjenește vecinătatea acestor metode și mai ales vecinătatea urii și a răzbunării.

Pe „undeva" domnește înfrățirea și înțelegerea; pe „aici" e ură și răzbunare...

De ce, asta?

RELUĂRI...

Poate că la dictarea întocmirii de program dela teatrele particulare să fie și influența stării excepționale de azi, dar, oricât, poate să mai fie și o grabă a directorilor de-a alege, fără să mai caute altceva, tot ceeace a conferit altădată un succes scenelor noastre.

Cu alte cuvinte, să culeagă succese din experiența altora.

E și asta o metodă, care n'ar atinge decât prestigiul celor cari se silesc să pară pricepuți în teatru, dacă el ar exista. Dar la urma urmei, ce importanță are și asta!..

Câți ambițioși nu sunt azi directori de teatru și — la dreptul vorbind — nimeni nu-i deranjează măcar cu o întrebare: scuzați, vă rog, dar cum ați devenit director?..

Priviți afișele: „Sărutări pierdute"; „Fiul meu, domnul ministru"; „Adevărul gol, goluț"; „Băiatul"; „Romanța"; etc.

Dacă n'ar fi existat pe timpuri teatrul „Regina Maria" care a experimentat toate aceste piese pe scena lui, ce s'ar fi făcut azi directorii și directorițele de teatru?...

Și în timpul acesta, lucrările originale stau grămadă la Teatrul Național, aprobate, fără ca domnii directori să treacă și să aleagă de-acolo, piese cu meritoase elogii obținute din partea membrilor din comitetul de lectură.

Dar și pentru asta se cere ceva, adică încredere și curaj.

Și e tocmai ceeace lipsește mai mult domnilor directori dela teatrele particulare, pe lângă lipsa de discernământ.

Ori, și în teatru, ca și în literatură, tot traducerile sunt mai căutate!...

„POLITEȚE"...

Să ne socotim oameni puțin pretențioși la formulele de politețe, ca să ne îngrijim mai mult de adevărul care trebue spus privitor la reclama pe care o parte din „vedetele" noastre înțelege să o folosească prin orice fel de mijloace.

De obicei „prețioasele" talente erau mai înainte dispuse la un stadiu de așteptare, pe care numai publicul spectator trebuia să-l verifice.

Și atunci când obțineau aceasta, însemna — în sfârșit — o consacrare.

Astăzi — din păcate — e cu totul altfel.

Bună oară „vedeta" X, nici n'a pășit bine în ceeace teatralicește se mai numește și „examen critic" și hait!... a și fost lansată de anumiți „teatraliști" drept „vedetă".

Acestora suntem dispuși să le recunoaștem doar meritul unei fotogenii pe care domnii teatraliști îl folosesc pentru ca să înfrumusețeze paginile de revistă. Dar ce-are aface fotografia cu talentul, atunci când cel din urmă este atât de absent, iar cea dintâi reprezintă — din fericire — numai o calitate tehnică făcută să înalțe doar pe fotografi...

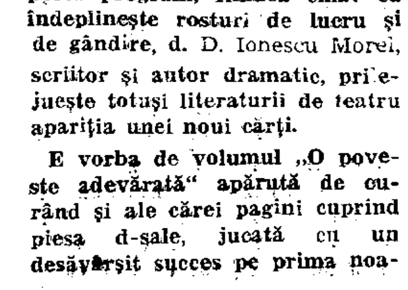

Nu suntem însă dispuși să trecem cu vederea peste greșeala acelor domni — chiar critici teatrali — cari părăsind din anumite socoteli calitatea pe cari o au, înțeleg să devină simpli agenți de publicitate, ai unor așa zise „vedete".

Uneori politețea este singura greșală de-a încuraja un rău.

In cazul acesta noi am renunțat la ea...

CARTE...

Cu o activitate care nu suportă program, fiindcă chiar ea îndeplinește rosturi de lucru și de gândire, d. D. Ionescu Morel, scriitor și autor dramatic, prilejuește totuși literaturii de teatru apariția unei noui cărți.

E vorba de volumul „O poveste adevărată" apărută de curând și ale cărei pagini cuprind piesa d-sale, jucată cu un desăvârșit succes pe prima noastră scenă, de a cărei găzduire, din păcate, s'a bucurat atât de puțin.

De fapt, o carte de teatru n'are o circulație atât de mare cum are romanul sau nuvela.

Și totuși aparițiile lor atât de rare constituesc pentru doritorii unor astfel de lecturi, prilejul de-a verifica — sau numai de-a reține — calitatea textului care a însemnat și pe scenă o reușită.

Volumul d-lui Ionescu Morel, intitulat „O poveste adevărată" ne îndreptățește să-i prevedem o căutare și mai mare, tocmai spre a satisface dorința atâtora al căror ghinion a fost să nu poată vedea spectacolul.

AFIȘ...

Recunoaștem în hotărîrea luată de teatrul Național, de-a programa mereu actuala piesă a neuitatului Octavian Goga, intitulată „Domnul Notar", o măsură de legitimă prezență pe afișul primei scene, mai ales pentru timpul de azi, când mormântul luptătorului dela Ciucea e capul de hotar al unei dureroase stăpâniri străine.

*

Și Gemi e repus în actualitate. Reluarea piesei „Domnișoara Nastasia", — pe scena teatrului „Sărindar" însemnează aplecarea înțelegerii și la drepturile de vie prezență a dramaturgilor morți.

Azi, pe afișul unui teatru, e piesa lui George Mihail Zamfirescu...

Mâine, pe alt afiș, de teatru, să fie „Pavilionul cu umbre" a lui Gib Mihăescu...

Și-așa, reîntâlnind pe programe numele celor cari s'au dus, vom reîntâlni pe autorii cari au dat dramaturgiei noastre munca, priceperea și talentul lor.

I. M. LEHLIU

Cronica muzicală

INAMICII CONCERTELOR

Se spune că pe dușman trebue să-l cauți uneori printre prieteni, printre pretinșii prieteni, mai precis exprimat.

Este cazul și în ceeace privește aspectul scenic și public al muzicii, concertul.

Desigur, muzica are mulți adversari. De cei lipsiți de darul binecuvântat au auzului apt să perceapă minunea muzicii, nu intenționăm să ne ocupăm, considerându-i mai degrabă pasivi și fără vină în imposibilitatea lor de a înțelege un grai cu care n'au nimic comun.

Pe cei fără de nici cea mai elementară cultură muzicală și, din păcate, această categorie abundă chiar în pătura noastră intelectuală, de asemeni nu-i vom considera decât ca pe niște simpli nepregătiți într'un anumit domeniu și destul de pedepsiți prin însăși imensa piendere de ordin sufletesc și spiritual pe care o suferă din această cauză, pentru a-i socoti printre inamicii concertelor, pe unde de altfel n'au motive să fie prezenți.

Unii și alții nu sunt decât niște străini de arta muzicii, aflați în deobște în afară de zidurile sălilor de concert.

Inamicii activi și supărători ai muzicii sunt însă, în genere, în propria ei casă, în interiorul sălilor de concert. Categoriile lor sunt destul de numeroase și de interesante. Să le cercetăm, pe măsură ce ni le amintim.

Iată-i de pildă, pe întârziați. Sosiți după începutul concertului, urcă scările sau parcurg vestibulele în viteză accelerată cu tot sgomotul de trap frenetic ce decurge din acest efort tardiv, plus în deobște exclamațiile și prognosticurile despre momentul la care a ajuns concertul vociferate cu glasuri întretăiate de oboseală.

Ajunși la ușa încuiată, pâlcurile se împart în mai multe sub-categorii: una, a celor care ciocănesc pur și simplu în uși, gata să năvălească în sală, dacă prin imposibil dorința egoistă le-ar fi satisfăcută, tulburând întreaga regiune a sălii, enervând și distrăgând pe ascultători, pe executanți, pe dirijori, fără nici un menajament.

Alte grupe se strecoară între două părți de program și își caută cu încăpățânare locul, împiedicând continuarea concertului.

Isprava se completează cu trântiri de scaune basculante, cu prăvăliri de obiecte diverse, cu cumpărarea iarăși desgustătoare de programe în timpul audiției care, ne având încotro, a început și cu larma încă nepotolită.

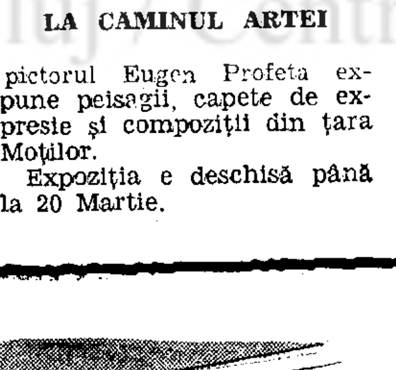

Ni s'a întâmplat să vedem pe George Enescu coborând cu tristețe și resemnare arcușul gata de atac, până la calmarea... spiritelor sau oaspeți muzicali celebri, obicinuiți cu tăcerea religioasă a marilor săli din străinătate, așteptând nedumeriți ambianța care nu vrea să vină!

Dar, suntem încă departe de capătul revistei deranjatorilor.

Mai este domnul care tușește, seniorul bronșitei în cascade, care ignorează bomboana calmantă, rămânerea la domiciliu pentru caz de boală sau stăpânirea și atenuarea accesului sau poftei de a tuși.

Aflat în numeroase exemplare prin toate părțile sălii, pornește, de preferință peste „pianissimi" și în cele mai delicate momente expresive artileria lor nemiloasă și distrugătoare de muzică. Iată pe domnul care n'a învățat încă să înăbușe un strănut și care îl face să explodeze cu vuete și prelungiri, implântându-l în timpanele sfințite de absorbția muzicii, ale auditorilor, cu monstruoasă brutalitate.

Mai sunt și domnul sau doamna care au de spus lucruri mai interesante decât ceeace se petrece sub bagheta lui Karajan sau sub degetele lui Giesecking, deoarece simt imperioasa necesitate de a-l comunica în timpul concertului vecinului de alături, din față sau alt sector sau domnul care fredonează, cu tremolo-uri, pasiune și... falsuri, concurând cu bunăvoință pe bietul mare artist din scenă și vânând cu privirea admirația vecinilor, fără a bănui că dacă printre ei se află un om de gust sau orice auditor cu bun simț, i-ar inspira mai curând gânduri asasine.

S'ar putea crede, privite cu ușurință, că toate acestea și destule altele de acelaș gen, sunt bagatele. Nu este totuși nicidecum astfel experiențe îndelungi și variate arătând că distragerea atenției, întreruperea și stânjenirea artistului, îi provoacă întotdeauna goluri în concentrare, rea dispoziție și convingerea că își risipește arta pentru prea mulți nechemați, ceace poate contribui mult la scăderea intensității în realizarea sa artistică, care nu poate atinge niciodată un maximum în rele condițiuni înconjurătoare. In acelaș timp, se frânge și în sală toată acea receptivă reculegere, toată acea atmosferă bună conducătoare de muzică și fecundă inspirării interpretului.

Iată pentru ce trebue să considerăm drept dușmani ai concertului pe acei ce se comportă în felul arătat.

Dispariția lor, trecerea lor treptată în rândurile ascultătorilor ce știu să fie întru totul adepți ai frumosului muzical și, prieteni ai concertului, va fi, de aceea, un semn de progres în educația elementară a publicului de concert, în a cărei așteptare sperăm să nu mai întârziem prea mult.

ROMEO ALEXANDRESCU

MEMENTO
CINEMATOGRAFE

SCALA: 25 ani de fericire și jurnal.

REGAL: Femei în lanțuri și jurnal.

VICTORIA: Uraganul vieții, jurnal și balet.

ELYSEE: Venera oarbă, jurnal și revistă.

VOLTA BUZEȘTI: Inimă veșnic tânără, jurnal și revistă.

ROMA: Noaptea amintirilor, jurnal și revistă.

CARMEN SYLVA: Hanul groazei,,, jurnal și trupă.

CINEMA

FANTASIO: „Imbogățiții de azi".

Cu toate infirmitățile simțământului ce ne leagă tradițional de marea și eterna Franță, — simțământ care, fiind aproape religios, e ca și dragostea: surdo-mut sau orb, după împrejurări, — ne descoperim, uneori, copleșiți de stridentele defecte ale filmului francez, mult mai supărătoare decât acelea ale filmelor de alte naționalități, la care ne ducem, nu „alergăm" și la care asistăm, vorba ceia, la mai rece.

Reprezentația dela „Fantasio" se află sub nivelul tuturor spectacolelor din București. Prețiosul gir al cuplului Raimu-Michel Simon, decorat de fatala frumusețe a domnișoarei Bety Stockfeld, *nu reușește să umple spațiile — ca să nu zicem: golurile-textului, regiei și restului, constituit în „ansamblu", care concurează fericit la indispunerea și oboseala publicului. Un întreg arsenal de „bombe" alimentează acțiunea perimată și tărăgănată: curse de cai, curse de automobile, lovituri de bursă, căderi în aceste curse precum și în altele, mai puțin sportive și mai „picante", castel atribuit lui Ludovic al XIII-lea, lacrimi de soție grasă și înșelată, masă cu o sută de tacâmuri, orhidee, aluzii greoaie la parvenitismul materialo-moral practicat de societatea actuală, accidente, incidente, condimente frivole; — totul tras de păr și de picioare, fals, enervant. Cu melancolie, ne-am reamintit perfecțiunea celuilalt film construit în jurul bogatelor posibilități ale admirabilului Raimu: „Les inconnus dans la maison".*

Ce distanță (și câtă) între aceste numai două metode de a propovădui onestitatea, hărnicia și alte virtuți, oarecum neglijate în favoarea unor adjective nu tocmai asortate cu noțiunea de civilizație. Dacă regizorul Berthomieu *ar fi văzut numita inscenare, poate că ar fi învățat să îmbine meșteșugul actorilor cu arta, să pună în justă valoare însușirile fiecăruia, să obțină efecte și nu numai căutarea lor și să nu conteze pe ignoranța, indolența, ori necondiționata simpatie a publicului.*

Subiectul prevede numeroase personagii. Doi oameni cumsecade (unul văduv și altul fără copii): Ancelier și Legendre, o „lichea", Martinet, fabricant de automobile și autorul unui fiu care nu-i seamănă, îndrăgostit de fiica lui Ancelier, care seamănă cu tatăl său — văduv ca și viitorul său socru, care i-a ruinat tatăl. Legendre (Raimu) are o soție dar n'are copii și din această cauză își plasează tandrețea și grijile părintești asupra d-rei Ancelier. „Vampa" Bety-star își face apariția la brațul unui fante cu mustăcioară, care o „exploatează", intenționând să-l decidă pe Legendre să finanțeze un film în care dânsa să se producă în chip de vedetă. Din clipa aceasta, (folosită de Martinet — Michel Simon întru excrocheriile-i distrugătoare și evident diabolice și încă mai evident stăvilite la urma urmilor) filmul capătă coloratura lascivă și senzațională, care precipită evenimentele, încâlcindu-le și deslânându-le cum nu se poate mai neîngăduitor, pentru ca „totul să se termine cu bine" și să reintre într'un normal mai normal decât era la început. Sfârșitul coincide cu o partidă de belotă în aer liber, la țară, unde

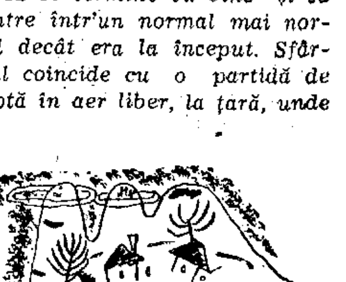

principalii maturi eroi s'au retras, în tovărășia bătrânului lacheu, cumpărat odată cu istoricul castel, (proprietate a lui Ancelier, amenințată de geniul financiar al lui Martinet), de către — ați ghicit! — Legendre, ca să poată parcede toată tragicomedia rezumată mai sus.

Singurul „bun" cu care ne-am ales din cele două ceasuri „petrecute" în foarte anemic populata instituție de arto-cultură, a fost și este „Decalogul spectatorului", *tipărit între reclame, pe aripa volantă adăugată programului. Ne permitem să-l reproducem în cadrul acestei dări de seamă:*

„1. Să nu vii la cinema cu bilet de favoare.

2. Să nu mănânci ceapă sau usturoi, mai bine renunță să mai vii.

3. Iubește pe aproapele tău și nu-l deranja de o mie de ori până să te așezi.

4. Cinstește pe plasatorul tău.

5. Să nu râvnești la programul altuia.

6. Să nu dormi sau cel puțin să nu sforăi.

7. Nu te lua după critici că nu știu ce spun, decât când laudă. (Hm! N. R.)

8. Să nu iei numele artistului în deșert.

9. Să nu furi un obiect uitat.

10. Să nu vorbești de rău, dacă nu ți-a plăcut. Lasă să se ardă și alții".

E ceva, nu? Rezon!

REGAL: „Femei în lanțuri".

Turburat încă de amintirea principalilor interpreți ai marelui succes „Venera oarbă", publicul s'a bucurat că are ocazia să-i revadă într'un film care a mai vizitat România anul trecut sau acum doi ani. (E vorba de Viviane Romance și Georges Flamant). Rolul de aci — fiind mai facil decât cel de dincolo, unde, pe lângă frumusețe, voce și clătinare în mers, fermecăoarea vedetă avea spre exploatare o respectabilă gamă de stări sufletești —, a convenit cu posibilitățile artistei la ordinea zilei, ca ne confirme părerile asupra valorilor ei și să ne mulțumească.

Viviane Romance are darul de a reduce orice rol la esteticele calități de care dispune. Ea aparține unei „mode" și unui stil, cum e cazul lui Georges Flamant, de pildă, — ai cărui admiratori se numără pe mai puține degete decât adoratorii multora.

Subiectul și dialogurile, însușite dela Fracis Carco, nivelează terenul pe alocuri accidentat de o regie blazată însă intervenția în carne și oase a scriitorului, dăunează corectitudinii ansamblului, deși constituie o „poantă" unică în felul ei și aproape pirandelliană.

Scopul moral afectat de întreaga inscenare, se surprinde ratat, deoarece simpatiile roiesc în jurul ființei fără biografie de orfană și persecutată, care pentru a-și ști iubitul fericit (adică liber) își ia responsabilitatea faptelor lui și primește — cu zâmbetul pe buze — o condamnare de șase ani, ca — pe urmă — să descarce două gloanțe de revolver în Juliette și să revină la închisoare pe viață. Această Juliette, prietena „în lanțuri", introdusă printre deținute de o strigătoare la cer eroare judiciară, după ce că-i datorează Reginei (Viviane Romance) până și mariajul în lumea bună, de unde o privește distant, ca să nu-și compromită fericirea, — plătind apașului Dédé (iubitul Reginei) tăcerea despre trecutul ei, se vede luată în brațe de către dânsul și — bineînțeles — surprinsă de fosta sa colegă de suferințe.

Victima e operată, soțul lămurit de Francis Carco iar nenorocita criminală se întoarce să-și ispășească, de astădată, greșeala proprie. Câteva scene, impresionante până la refuz, întrec așteptările dar nu atât prin interpretare cât prin valoarea textului.

Meritul filmului reluat la „Regal" este acela al întregei literaturi a lui Francis Carco: ne obligă să ne fie milă (și dragoste chiar), de oamenii asupriți și necăjiți. Și e destul.

COCA FARAGO

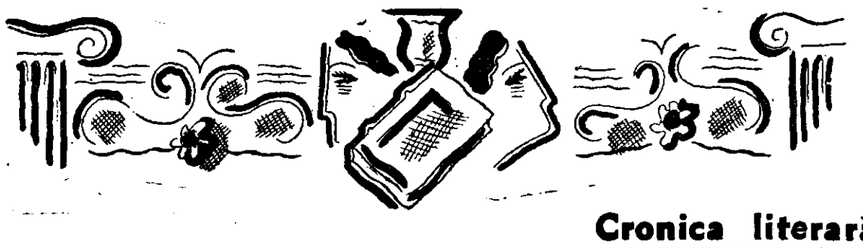

Cronica literară

Nicolae Roșu: Destinul ideilor
Aurel Chirescu: Stinsa oglindire

In „Cuvântul Lămuritor" la noua d-sale carte, autorul dârz al volumelor **Dialectica orientări în veac** (1937) și **Critică și proză** (1939), mărturisește printre altele: „Ideea este o armă, care, încredințată omului, îi procură voluptatea și siguranța de a se amplifica în perspectiva cosmică... Aceasta a fost destinul secolului al 19-lea. Dar în loc să se ridice la metafizică, omul secolului al 19-lea a fost robit de știința materialistă...

Filosofia căzuse în cea mai neagră mizerie... Către sfârșitul secolului se arată însă zorile unei renașteri...

Apare o nouă idee: biologia rasei și a culturii. Omul se reîntoarce la structura naturii sale telurice.

Din spațiile dumnezeești ale firii sclipesc luceferii izbăvirilor. Destinul ideilor se împlinește sub judecata implacabilă a naturii".

„Cuvântul Lămuritor" al d-lui N. Roșu, — redus chiar la citatele de mai sus, — trasează clar limitele pozițiilor pe care d-sa le ocupă cu tenacitate nezdruncinată în eseistica noastră. D-l N. Roșu e un combativ și, ca atare, un ancorat în cotidian.

Pentru d-sa ideile devin interesante și, vrând nevrând, valoroase numai din momentul în care se sustrag considerațiilor sub specie aeternitatis. O astfel de perspectivă nu poate duce, de bună seamă, la speculații pure. „Problemele de idei" ale d-lui N. Roșu nu au nimic platonic în ele: „Intenția noastră primă, — zice autorul în cel dintâiu eseu al cărții d-sale, — ar fi fost să scrim o cronică a ideilor fără nicio idee, să nu se folosim nici de teorii, nici de vreun sistem ideologic, nici să dăm frâu liber unei dialectici, și cu atât mai puțin să promovăm o doctrină sau să consfințim o dogmă. Dar nu putem proceda astfel, pentrucă ne este cu neputință să ne zmulgem din urzeala propriului nostru destin, să fim altfel de cum suntem, să credem cel puțin că am ajuns să fim altfel, și să convingem și pe alții de acest adevăr". Rândurile sunt atât de explicite încât a le mai comenta ar însemna să le diluăm înțelesul.

D-l Roșu a scris așadară o cronică a ideilor plină de idei personale, — adică idei pornite din clocotul temperamentului d-sale, — s'a folosit de anumite teorii și de anumite sisteme ideologice, — ceeace îl așează în rândul tuturor acelora dintre cugetători care nu iubesc compromisurile căldicele. D-sa a dat frâu liber unei înclinări dialectice netemătoare de rătăcire și a promovat o doctrină. La consfințirea unei dogme nu a putut ajunge fiindcă nu a urmărit-o și nici nu ar fi putut-o urmări cu setea de schemă caracteristică iubitorilor de absolut în filisofie.

Ce cuprinde „Destinul Ideilor" noua d-sale carte doldora de cugetare și atitudine?

Deși e mai facil, găsim că, în cadrul unei cronici, este mai util să înșirăm titlurile din tabla de materii. Diversitatea preocupărilor d-lui N. Roșu, devenind astfel mai evidentă, va deștepta în sufletul cetitorului mai multă curiozitate decât o pot trezi două-trei rânduri vag concluzive. Iată deci despre ce ne întreține „Destinul Ideilor" d-lui N. Roșu: 1. Despre viața oamenilor și a ideilor. 2. Biologia civilizațiilor; 3. Intre sat și oraș; 4. Despre o anumită ambiantă specifică; 5. Știință, invenție și metodă; 6. Despre îngâmfarea erudiției; 7. Efemeridele spiritului; 8. Astrologie rațională; 9. Intre astrologie și știință; 10. Cauză, principiu și unitate; 11. Centenarul eredzilor transformiste; 12. Creaționismul în știință și N. C. Paulescu. 13. Lucrătorul și sufletul mașinii. (Aceste treisprezece bucăți constituie prima din cele trei parți ale volumului, parte intitulată „Probleme de idei"). 14. Un pamfletar al crucii: Dmitri Merejkowsky. 15. Raskolnikov, erou al lumii moderne. 16 Satanism și dumnezeire. 17. Don Quijote, tovarăș de călătorie. 18. Fața omenească a lui Iisus. 19. Intelectualul Miguel de Unamuno. 20. Medicină și literatură: Anton Cehov. 21 Disocieri critice. 22. Giovanni Papini, pamfletar în literatură. 23. H. Bergson, epigon marxist. 24. Destinul lui Marcel Proust. 25. Burghezul în lumea modernă. 26. Melancolia. 27. Perspectiva romantică. (Până aici ține partea a doua, intitulată „Atitudini"). 28. Eredități spirituale. 29. Destine pecetluite de mediu. 30. Pe urmele lui Ion Creangă. 31. Ceva despre poezie. 32. Ideea de rasă la doi gânditori români. 33. Războiul în literatură. 34. Tinerețe și înfăptuire și, 35. Rasă și cultură. (Partea ultimă: „Perspective românești").

Chiar fără s'o fi cetit în „Cuvântul lămuritor" al d-lui N. Roșu, oricine, cercetând fie și numai tabla de materii a recentei culegeri de esseuri ale autorului nostru, își poate da seama că problemele puse de d. N. Roșu „privesc destinul ideilor aflate în circulație în ultimii douăzeci de ani". Și, mai precis, aceste probleme privesc destinul ideilor aflate în circulație la noi în decursul ultimelor două decenii. Din acest punct de vedere, — ținând însă cont de faptul că d. N. Roșu reprezintă, cu nedesmințită statornicie, un anumit climat de cugetare românească — cartea d-sale este o foarte vie cronică de idei, putând fi consultată de toți cei ce ar vrea să ne cunoască pulsul și temperatura înregistrate în respectivul laps de timp. Dacă deci nu poate fi vorba de gândire sistematică în acest de tot colorat și polimorf volum al cronicarului credincios Gândirii—și nu ne referim numai la revista condusă de d. N. Crainic, — cetitorul se alege cu o infinitate de prilejuri de a trebui să ia atitudine alături sau împotriva autorului — cu o infinitate de îmboldurl la cugetare, la cea mai ispititoare și mai profitabilă dintre posibilitățile noastre de a cugeta: la posibilitatea de a cugeta pe măsură și răspundere proprie. D. N. Roșu, acolo unde îl putem urma, este un admirabil Cicerone în labirintul ideilor „la ordinea zilei". Până și filosofemele cele mai îndoelnice beneficiază de palpitul limbii în care le îmbracă d-sa agitându-și flăcările și comunicându-se aproape direct cetitorului, de oricât de mare doză de dubiu metodic ar dispune acesta. E dela sine înțeles că în această formă ideile prezentate de d. N. Roșu modelează după chipul și voia lor spiritele neprevenite, — iar aceasta cu atâta mai vârtos cu cât însuși autorul face oficiul foarte abil al prevenitorului. Afirmând acestea o facem pentru a sublinia că nu împărtășim toate soluțiile date de d. N. Roșu problemelor discutate în „Destinul Ideilor". In această privință însuși autorul trădează un soepticism subteran de tot interesant pentru ansamblul preocupărilor, atitudinilor și perspectivelor domniei-sale.

Oricum, d. N. Roșu e însă un cugetător prea informat și totuși prea reactiv față de această informație ca să nu poată fi aproape de viața însăși.

Paginile d-sale cele mai prețioase sunt acelea unde, nesupusă livrescului, viața aceasta, niciodată închistabilă în formule sau recete trecător științifice, izbucnește mai frenetic și mai personal sub pana plinului de temperament N. Roșu.

Cât adevăr, câtă iluzie și, mai ales, câtă dorință se cuprinde în „Destinul Ideilor" este o altă întrebare. A o desfășura în cadrul unei cronici de dimensiunile acesteia ar fi și nelaloc și inoportun. Fapt e că noua carte a d-lui N. Roșu nu are nevoie de recomandări savante sau mai ahile decât arta cuprinsă în paginile ei. Cele treizeci și cinci de titluri de „capitole" citate sunt și elocvente și concludente în majoritatea cazurilor. Impărtășindu-le cetitorilor noștri fără de aparatul altor îngrețiuni sau digresiuni, credem că le-am împărtășit mai obiectiv decât dacă le treceam prin focarele diverselor lentile critice. In fond fiecare vedem lumea în felul nostru, deși o vedem cam la fel. D. N. Roșu are netăgăduitul merit de a o fi văzut proiectată conform structurilor intime ale sufletului d-sale scrutător și combativ. Ori, aici zace și întreg farmecul noii d-sale opere, operă care-i delimitează și mai lămurit locul în rândul luptătorilor noștri cu arma cea mai de temut: ideea.

2. **„Stinsa Oglindire"**, cel de al doilea volum de poeme, — primul, încununat cu „Premiul scriitorilor tineri" a fost „Finister" (1939) — al d-lui **Aurel Chirescu** destăinuie un liric eliberat și mai mult de lesturile materiei. Dacă ar fi să caracterizăm printr'un singur cuvânt poezia d-lui **Aurel Chirescu**, nu i-am putea spune mai potrivit decât **limpezime**. Intr'adevăr, cu toată pierderea în vag a ecourilor sale semantice, versul acestui poet e melodie aeriană. Chiar dela început, — în poemul **Stinsa oglindire**, — poetul se găsește „lângă limpezile fântâni" pe cari „nici întunericul nu le-a tulburat". Un proces de ciudată dematerializare se petrece în lumea pe care o înfățișează d. Aurel Chirescu, — iar aceasta împotriva chiar a tendinței de a prezenta perspective în peisaj adresat văzului, căci „Duhul tăcutelor pajiști" care ocrotește „somnul mieilor cuminți", — **(Imprimăvărare)**, — „viclenele peșteri" ce „pândesc pedelături",—„purele omături" **(Haiduc de vis)**, — „luminile line-ale visului" **(Singur)**, — acel „lac de lumină cu linii line" **(Sol stins)**, — „imensele dune de apus" **(Doina)** și aproape toate versurile d-lui Aurel Chirescu sunt menite rafinatelor delicii ale auzului. Deaceea „pastelurile" d-sale devin cântec:

Ușor, ușor, s'a lăsat seara
Peste toate neliniștile din jur.
Cântecul a rămas singur și pur.
Ca o candelă i s'a stins vioara.
Cine l-ar fi crezut de i-ar fi spus
Că, odată, din negre unghere
Se va întinde, încet, o tăcere
Inaltă și rece ca un apus?
Nici stelele plăpânde nu mai încearcă
Să-și pâlpâie veghea de sus,
Ușor, ușor, toate-au apus...
Undeva, totuși, e o lumină parcă"

(Cântecele singurătății, IV)

Muzică sunt și versurile asemnănătoare acestora:

„Simt cum te-apropii, înaltă ca lumina,
Tu, singura mea sete de senin".

(Ibidem X)

sau asemănătoare acestei încheeri, pe care poetul și-o adresează, după toate indicațiile din volum, sieși:

„Tu, cavalerul liniei lumi, curate
Du-i, neajunse, zorile, de Furii".

(Ibid. XIV).

Evident, Aurel Chirescu e un narcisist și încă de origine paulvaléryană. A te mărgini la repetarea acestei constatări, — pe care însuși poetul **„Stinsei oglindiri"** o înscrie la începutul volumului său, —ar fi prea multă mărginire căci d. Aurel Chirescu aduce, odată cu limba românească, — pe care o mlădiază cu multă cunoaștere a timbrurilor flecărul cuvânt în parte — atâta nobilă originalitate încât ar trebui să fii de rea credință căutând, cu totdinadinsul să-i reduci valoarea la proporțiile „imitatelor" după P. Valéry, Rilke, Blaga, etc...

Tehnicește, poetul Aurel Chirescu e un mare artist, — ceace înseamnă că nici o silabă nu-i scapă necântărită de balanțele deseori foarte capricioase ale sunetului și semnului. Pentru a realiza poemul pe care, inițial, îl **simte sentimentalmente**, Aurel Chirescu recurge la toate mijloacele de combustiune a **sentimentului**, la toate alambicările preliminare purificării auditive a acestui sentiment odată ce i-a găsit expresia verbală potrivită. Dara demonul „limpezimii" nu-l uită nici aici. Cuvintele nu trăiesc izolate, iar înlănțuirea lor, în mod necesar logică, duce la noui materializări, deci la noui turburări a limpezimii care nu trebuie să aibe pondere. Deci frazele lirice trebuie purificate și ele la rândul lor. Ori, acest țel nu poate fi atins decât prin împlinirea vechiului deziderat al tuturor poeților cari, dela Verlaine încoace, fie că s'au numit decadenți sau hermetici, au preferat să aleagă albastra neprecizie acolo unde, cu tot atâta inspirație, dară cu mai puțină artă, ar fi putut scrie poezii clasice, clare intelectului dar obscure dacă nu chiar opace auzului.

Poetul **„Stinsei oglindiri"** e deci un pur.

Realizându-se în această direcție, Aurel Chirescu nu s'a abătut, totuși, de pe duioasele cline ale sentimentului. Ori, tocmai acest fapt îl distinge net de pletora hermetiștilor cerebrali, reci și actualmente depășiți. „Limpezimea" lucrată și muzicalitatea savantă a versurilor sale câștigă așa de mult grație izvorîtă din sursele blânde ale inimii, încât iese de sub controlul contingentelor timpului,—de sub controlul sistemelor de referințe concretizate în ceeace se numește epocă, atmosferă sau modă literară,—rămânând deadreptul în durată și fiind, așadară, deschisă tuturor epocilor, sau mai just, rămânând deschise tuturor iubitorilor de poezie înzestrați cu inimă limpezită și auz purificat.

TRAIAN CHELARIU

Eu sunt viața care a rămas

(Urmare din pag. 6-a)

Gabriel n'avea nimic din toate acestea. Măicuța însăși era alarmată de viitorul lui. In mintea ei, Gabriel rămăsese copilul de cincisprezece ani, sfios în fața vieții, slab și temător în fața răzbunărilor ei. De aceea, pe măsură ce teama că nu-și va găsi un mijloc de existență, sporia, creștea și o dragoste desnădăjduită pentru acest fiu mai mic, căruia nu-i mai putea fi de folos.

Gabriel se întoarse în casă, pradă unei mari amărăciuni. Se prăbuși într'un fotoliu și deschise o carte.

Literile fugeau, se amestecau, șerpuiau într'o ceață de nepătruns.

„Nu, viața nu constă în cele 10 sau 12 examene dintr'o sesiune, nici în faptul că voiu fi sau nu secretarul lui Marc Stoenescu, îi trecu prin cap. Nimeni nu se întreabă dacă nu sunt lucruri ou mult mai importante decât toate aceste copilării. Și eu știu că sunt..."

Se îmbrăcă și o porni ca deobiceiu, spre centru.

Deodată îi veni în minte că făcuse lucrul acesta de o mie de ori, că datoria lui era să înceapă ceva, indiferent ce.

Se întoarse din drum, înfrigurat. Moartea îi apărea ca o supremă salvare, ca o voluptate neasemuită, care-l aștepta de mult.

— Nu mă va avea Marc, surâse luminat de descoperirea aceasta. Nu voiu servi vieții, o voiu stăpâni...

Acasă nu găsi pe nimeni. In birou, portretul Magdei îl întâmpină surâzător. Se opri în fața lui, se descoperi:

„Ne despărțim. Ce soartă, Magda, să fii o viață întreagă la discreția unui Marc oarecare, cu bani, rotative și mașină la scară...

Deschise sertarul unde tatăl său își ținea revolverul, un Steyer III, vechiu cu șase încărcături. Mâncrul de metal negru strălucea. Cartușele erau în cutia triunghiulară de tablă; își luă numai trei.

„Tata s'ar supăra, dac'ar afla că n'am respectat nici aici principiul economiei".

Isi controlă banii, avea suficienți. Cu pardesiul pe braț, Gabriel părăsi tiptil camera. „Prefer să nu le dau de pe acum adresa. Vor avea timp s'o găsească ei singuri".

In stradă, Gabriel își pipăi a doua oară revolverul. Il simți masiv, întunecat, în buzunarul stâng al hainei. Alerga mai mult, fără să-și dea seama unde. Deodată în față i se năzări un chip de femeie, care venia spre el, îl privea țintă cu ochii mari, ce ardeau ciudat. Ca prin vis, îi părea că o cunoștea pe această fetiță zveltă, care-și încetinea pașii:

— Gabriel, îi strigă, o clipă... Trebue să-ți spun...

Tânărul salută și păși mai departe. Lidia Arămescu...

Putea să se întoarcă, dar voința lui răzbea mereu, îl purta cu o tărie de neclintit. Pentru întâia oară își dădea seama că mergea drumul lui, că nimeni n'ar fi cutezat să facă ceeace săvârșea el acum. Era cu adevărat un marș glorios, un marș al celor tari.

Pe neașteptate, se trezi în fața gării de Nord.

Clădirea cenușie îi aminti că trebuia să plece neîntârziat, că mersul lui cu adevărat nu putea fi oprit.

Consultă plecarea trenurilor. Mai avea cinci ore până la acceleratul de Cernăuți, de la orele 10.

Se plimbă de trei ori în josul și susul holului larg; pe nesimțite, își ducea mâna spre revolver și-l mângâia cu o nepotolită dragoste. Surâdea uneori fetelor frumoase.

„Trebuie să fiu vesel, își spunea. E călătoria mea de logodnă, drumul care nu se va opri niciodată".

Îi trecu prin cap că aici putea fi lesne descoperit.

Georges sau Sandu, Eugeniu Zale ori Damian Șerbu, l-ar fi putut împiedeca ușor, dacă l-ar fi întâlnit. Ieși din clădire, trecu strada și se găsi în fața unui șir de bodegi derăpănate, vopsite în galben. Prin geamurile murdare se vedeau capete pletoase de muncitori, fețe bărboase de șoferi pe jumătate adormiți în fața unei sticle de vin, oameni de la țară cu obicinuitele șarafane de lână groasă, vorbind și gesticulând cu femeile lor în jurul unor măsuțe rotunde; cerșetori zdrențăroși cinstindu-și cinzeaca de țuică din banul câștigat cu câteva clipe înainte.

Erau mărunți funcționărași comerciali, cu gulerele groase de pânză de la țară, frizeri dela prăvăliile din apropiere veniți să dea peste cap un țap cu berea leșietică, grea, ce se servea în astfel de localuri și să înfulice în grabă un debrețin pipărat.

O scursoare de oameni din mahalalele mizere, împinși de viață spre centru și care seara târziu se întorceau spre casele lor tupilate în pământ, își bâteau nevestele și copiii, apoi doborîți de somn își găseau odihnă până dimineața în zori...

Gabriel intră într'o crâșmă murdară, cu ușa larg deschisă, unde se sporovăiau în fund, pe întuneric, un grup de doi, trei muncitori.

Ceru o litră de vin și se așeză la o masă aproape de ei. Infățișarea lui surprinse, căci își mai domoliră vorba. Apoi unul din ei, cel mai bătrân, se ridică împleticindu-se, apucă un pahar, turnă cu sticla până se umplu, apoi păși cu brațul întins spre Gabriel:

— Nu te supăra domnișorule, da uite, mi-a venit așa să ciocnesc cu dumneata...

— Cu plăcere, spuse Gabriel, ridicând paharul... Dacă cumva ți-au mers bine treburile pe ziua de azi, atunci mult noroc și sănătate...

Muncitorul se sprijini de speteaza scaunului și chihoti de râs. Tovarășii dela masă îi făceau semn să vie la ei; Gabriel sorbi prelung cu ochii la musafir și trânti paharul pe masă. Muncitorul bătrân se prăpădea, râzând.

— Ce-ai spus, dacă mi-au mers bine treburile... Ah, ah... Auzi, Lungule... dacă mi-au mers bine treburile... Ia te uită... De unde știi domnișorule... Cum nu știi? Apoi mi-a născut azi nevasta un zvârlog de băiat... un dolofan... Zece am... Uite-i așa de mare... Și nevasta muncește și ea la fabrică, zi și noapte, alături de mine... Și avem zece de toți... Fete mari ce muncesc și ele la fabrică... așa ne-am ridicat, domnișorule. La noi sunt guri multe... Uite ce-am cumpărat pentru nevastă-mea... material pentru o rochie de stambă... Se cade să-i fac și ei o bucurie, nu-i așa, domnișorule?... Și nevasta-i om, cum se zice și pe dânsa o doare și ea știe ce-i o bucurie... Azi m'am dus la directorul meu și i-am spus: „Domnule director, azi în casa mea e sărbătoare... Așa i-am spus domnișorule... Și el m'a întrebat ce sărbătoare-i și i-am spus că avem un băiat... un dolofan... M'a bătut pe umeri, mi-a strâns mâna și m'a chemat în cancelarie. Mi-a întins condeiul și mi-a spus: iscălește... Am iscălit și mi-a întins șase mii de lei, leafa pe o lună, înțelegi domnișorule... Și cu n'am vrut să m'ating de bani și el mi-a spus că-i mare lucru să aibă cineva zece copii — mi-a numărat banii și i-am luat. Și nevasta nu știe nimic; poate o fi plângând, Doamne, Doamne...

— Și câți bani ți-au mai rămas, întrebă Gabriel cu spaimă.

Muncitorul scoase un șomotoc de bancnote și-l întinse pe masă. Erau hârtii de câte-o sută murdare, bani de metal care zângăniră ascuțit. Gabriel le numără și le împături; monedele rotunde le așeză de o parte. Nu erau nici două mii.

— Ce-ai făcut cu ceilalți, întrebă înfuriat tânărul.

— Apoi i-am... bătrânul făcu un semn că-i băuse, că-i dăduse peste cap.

Gabriel se ridică și-l întrebă de adresă. Chemă chelnerul și ceru plata...

— Cinci sute cinci zeci...

— Cine plătește? întrebă pe cei doi dela masă.

— Ne-ai stricat cheful, scrâșni unul, de ce te amesteci?

Celalt se ridică, apucă scaunul și-l învârti peste cap, dar în acelaș timp bătrânul îi prinse brațul și-l îndoi cu putere.

— Măi Neagule, fii om, domnișorul nu ți-a făcut nimic...

Bătăușul se prăbuși pe scaun, gemând. Gabriel îi văzu ochii injectați ce-l țintea neclintiți. Chemă chelnerul, care se ivi înjurând; făcu plata; îl apucă pe bătrânul muncitor de braț și-l scoase afară. Mirosea a rachiu; se vedea că băuse de dimineață. Aerul rece, de seară, îl trezi.

— Of, of, se tânguia bătrânul. Și i-am spus Măriției că merg numai până la fabrică și's îndărăt. Ce-o fi făcut săraca, ce-o fi făcut...

Gabriel opri un taxi și-l invită înăuntru. Bătrânul se urcă și-și făcu loc pe perna moale. Motorul zmuci și porni apoi cu putere. Gabriel se văzu purtat pe uliți noroioase de mahala, pe lângă locuri virane, unde necurățeniile zăceau în grămezi. Fața bătrânului luase o expresie de mare fericire. Ținea sub braț pachetul cu stamba pentru rochie; cu cealaltă mână îl cuprinsese de spate pe Gabriel.

— Am două fete frumoase... Și cuminți... Domnișorule, eu sunt adică de la țară... Și știu că fetele mele o să-ți placă... Ileana și Sofia... Să ai grijă de ele... Hei, când ai zece copii, nu-i ușor, dragul meu... Se 'ntâmplă să mai tragi o dușcă, două... Așa, să treacă necazul... Da, dumneata ești un om de ispravă... Ai să-mi vezi copiii și ai să spui... și bătrânul a fost un om de ispravă... Când am venit în București, aveam două mâini zdravene și atât... Cu astea am răzbit... Mi-am făcut o căsuță mititică și apoi au venit copiii...

Mașina se opri în fața unei curți largi; în fund se vedea, printre pomi rotunzi, acoperișul de tablă și pereții albi ai unei case modeste. Gabriel plăti șoferul și-i ajută bătrânului să se coboare.

— Aici stau, domnișorule... Uite căsuța... Curtea și grădina le-am luat cu nevastămea... Dacă nu te superi, aștepți o clipă aici, să văd ce-i în casă...

Gabriel observă grija cu care era cultivată grădina; straturi cu garoafe și busuioc, întretăiate de poteci cu stânjinei, se reliefau în forme aproape geometrice. Iarba era plivită fir cu fir; tufișul cu liliac era rotunjit ca și corciurile cu semn. Căsuța părea să fie destul de încăpătoare, pe hugeagul subțire, ieșia fum.

Gabriel se uită la ceas; mai avea două ore până la plecare. Ușa se deschise și o fată destul de zveltă, cu fruntea frumoasă, îi zâmbi și-i făcu semn să intre:

— Tata a cam uitat de dumneavoastră...

Gabriel o urmă și se găsi într'o odaie spațioasă, cu plita încinsă, pe lângă care se înghesuiau o mulțime de capete mirate; în fund era patul în care zăcea lehuza. Bătrânul îl duse până acolo și-l arătă soției.

Tânărul văzu o femee încă voinică, plină la față, învelită în cearceaf alb; alături scâncea copilașul cu fața curată, albă ca laptele.

Ea nu putea vorbi; îi zâmbi însă așa de frumos lui Gabriel, încât el roși de plăcere. Se retrase încet, de teamă să nu deranjeze ceva din minunata alcătuire dinăuntrul casei. Băețașii aveau părul cârlionți și zulufi blonzi. Gabriel îi mângâie și-și trecu degetele prin pletele încâlcite. Bătrânul muncitor îl petrecu până'n prag.

— Când mai poți, mai treci pe la noi... Am povestit în casă întâmplarea din crâșmă și la toți ni ești drag.

Gabriel nu răspunse, dar la despărțire strânse mâna bătrânului muncitor, îi ură sănătate și porni pe străzi întortochiate să caute prima stație de tramvaiu. După un sfert de oră nimeri linia și se urcă pe platforma unei remorci, care-l ducea parcă la capătul lumii... Din când în când pipăia revolverul și privea înfrigurat afară.

Gara de Nord apăru ca un port cenușiu, la țărmul unei mări necunoscute. Gabriel o apucă prin mulțime și se pomeni în fața ghișeelor cl. III.

— Un bilet întreg, Rădăuți...

— Trenul se pune 'n mișcare... spuse o domnișoară cu un păr frumos ondulat, dela ghișeu...

— Perfect, strigă el, zărind privirea mirată a domnișoarei.

Ieși în hall și alergă pe peron. Vroia să fie de față cel puțin în ultimul moment. Trenul pornise și nu se vedea decât trupul imens, strâns în copcile de oțel șerpuind pe linii îndepărtate. Ridică mâna ca pentru a face semn unei ființe ce plecase pentru totdeauna. El rămase mult pe peron; ființa aceasta pornise mult mai repede decât ar fi putut el s'o facă și aleargă acum către o altă destinație, în necunoscut.

Scoase revolverul și-l schimbă în alt buzunar. L-ar fi putut arunca, dac'ar fi vrut; nu-i mai putea ajuta la nimic. Cartușele mărunte, i se păreau neverosimil de mici, fără însemnătate. Le plimba printre degete; plumbul rece îi răcorea parcă inima. Pe neașteptate, își dădea seama că cel ce plecase în locul lui, nu-i fusese un prieten adevărat, că toate rătăcirile porniseră de la el.

Gabriel își cunoștea drumul său care era al luminii și al ordinei. Isi aminti de căsuța muncitorului, ascunsă între copacii rotunzi. „Și vrea la bătrânețe să mă uit și eu la o căsuță ca asta; la un lucru făcut de mine, la o muncă stăruitoare de ani îndelungați".

— Știți, eu nu mai sunt cel ce am fost, îi venia sa spuie trecătorilor. Acela a plecat într'o lungă călătorie a morții; a plecat deși trenul pornise din gară, deoarece voința lui de nimicire îl ducea neclintit într'acolo. Eu sunt viața care a rămas și care n'a putut să moară. Eu continui lumina, care nu mult și era să fie cuprinsă de întuneric... Sunt o inteligență în mers; nu mai presus de cea a muncitorului, dar nici mai prejos ca a lui.

L-am scos dintr'o mare încurcătură pe el; bătrânul mi-a răsplătit înmiit... Suntem împăcați și împăcați vom fi până la moarte.

IULIAN VESPER

Pentru breasla scriitorilor

(Urmare din pag. I-a)

d) stăruința, pe lângă Municipiul București, de a se continua împroprietărirea modestă a unui număr de scriitori, anual, — așa cum se începuse prin 1936, îmi pare. Citesc, recent, într'o revistă teatrală, că ar fi vorba să se creieze, în Capitală, un mic cartier al artiștilor dramatici... Numai breasla scriitoricească să fie oare, atât de năpăstuită?

e) Reînființarea, prin sprijinul Statului, a unui cămin pentru odihnă estivală, la munte, — așa cum exista, până acum vre-o patru ani, un căminal, la Bușteni, pus la dispoziția scriitorilor pe tot timpul vacanței de vară;

f) sporirea numărului de permise de călătorie pe căile ferate, pentru a se da posibilitate cât mai multor scriitori — și în special scriitorilor tineri — să viziteze și să cunoască regiunile țării cu specificul și sufletul lor;

g) în sfârșit, pentru anii limpezi de pace, după liniștirea frământărilor actuale, determinarea Statului de-a acorda, anual, trei, patru burse de călătorie în străinătate scriitorilor tineri de mare merit, recomandați de S. S. R. Vis minunat de frumos, pentru noi, care ar putea provoca zâmbetul unora, dar care, în alte țări apusene, a fost, până la izbucnirea războiului actual, o practică obișnuită...

Iată, așa dar, o serie de propuneri și deziderate interesând ameliorarea existenței tuturor camarazilor de breaslă.

Societatea noastră și le-ar putea însuși, susținându-le cu energie.

Nu trebue nici să surădem sceptici, nici să ne înfricoșem de ele ca în fața unor tentative temerare și inutile.

Scriitorul român — timorat, uneori, până la lașitate — se cuvine să aibă conștiința menirii lui și simțul ferm al solidarității, pentru o dârză ofensivă a intereselor de breaslă, în loc de a se manifesta printr'un minor suspin elegiac oridecâteori e vorba de mizera noastră condiție umană.

RADU GYR

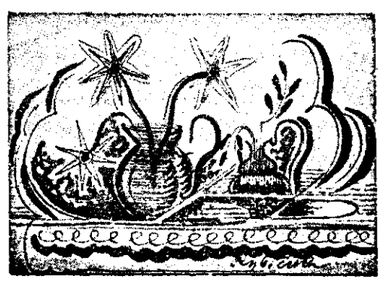

EU SUNT VIAȚA CARE A RĂMAS

— nuvelă —
de
Iulian Vesper

După trei zile de petrecere la Brașov, Magda începu să se plictisească. Marc o însoțea în plimbările de dimineață, îi făcea cu- care-i întâlnea, organizau mici escapade, urnoștință cu prietenii ziariști și scriitori pe caseră Tâmpa și băuseră acolo sus, în restaurant, bere Czell.

— N'ai vrea, Marc, să plecăm... Parcă prea multe ne așteaptă la București. Când ne vom face răgaz mai lung, vom petrece altfel...

— Cum vrei, spuse Marc. Putem pleca și mâine. Era obicinuit să creadă în sinceritatea spuselor ei, deaceia n'o mai întrebase pentru ce ținea să grăbească întoarcerea. De altfel el singur își dădea seama că pierdea un timp prețios la Brașov.

— Dacă am pleca chiar acum, zise Magda bătând din palme.

— Să telefonez...

— Fără telefon... Să se trezească, așa pe neașteptate, cu noi...

— Bine, Magda... Să facem bagajele.

După jumătate oră, mașina aștepta în fața hotelului. Kammerdinerii ajutau la transportul bagajelor. Magda privea cu duioșie coastele verzi ale Tâmpei. Era singurul lucru de care se despărțea cu părere de rău. Soarele iriza o lumină scânteietoare peste talazurile ca smaraldul ce izbeau cu putere dealul, fremătau și rămâneau acolo, pedepsite parcă de mândra lor cutezanță.

— O telegramă, auzi Magda și tresări.

Marc o deschise și o ceti. Văzu lămurit cum chipul lui se înegri, mâna îi tremura, apoi își reveni. Pe față îi mai rămase o umbră, care se stinse, după ce vârî telegrama în buzunar.

— Plecăm. Urcă-te, Magda.

Magda se supuse automat, închise bine ușa și-și înveli picioarele cu pledul. Marc trecu la volan. Șoferul luă loc la dreapta, privindu-l cu un fel de neliniște. Mașina zmuci și Magda simți un fior în tot trupul. Zări un grup de copii în piață, o țărancă în port ardelenesc, câțiva flăcăi chipeși lângă o căruță. Case, case, erau la marginea Brașovului.

— Mai încet, auzi glasul șoferului.

Acum Magda își dădu seama că alergau într'o goană nebunească. Miriști roșcate, arături proaspete se perindau fulgerător.

Albastrul proaspăt al munților licărea în fată ca o fantastică arătare. Asfaltul șoselei se depăna cenușiu ca după un ghem invizibil și îndepărtat. Intrară în munți ca o vijelie. Magda își ținea răsuflarea. Verdele brazilor îi făcea rău.

— Marc, mă tem, gemu ea.

Marc nu întoarse fața. Ii vedea pielea galbenă întinsă pe pomeții obrajilor. Prin față li se perindau cascade, vârfuri masive și văi, iar vârtejuri de verdeață treceau ca mânate de vânt.

Ajungea mașini, sclipiri jucăușe pe care le lăsa îndărăt. Degetele groase strângeau volanul și-i imprimau voința, aceia de a fi cât mai repede la București. Sinaia, Breaza, Comarnicul trecură înr'o melodie de culor în care verdele țipa cu o stridență tulburătoare. Câmpia se deschide largă și soarele răbufnea peste tot. Un cârd de gâște licărea pe șosea ca o pată de zăpadă, o fetiță cât un ghemotoc cu vărguța în mână se apropia de vârtej.

— Oprește, strigă Magda, oprește...

In acelaș timp un țipăt îi tăie urechile, mașina trecu înainte, câmpurile veniau, veniau. Simți deodată un întuneric greu apăsându-i pleoapele, apoi totul se scufundă în valuri fremătătoare.

— Proastă mică, ce poți înțelege tu, auzi deodată glasul mângâietor al lui Marc, aplecat asupra-i. Magda strânse dinții și privi în juru-i. Șoferul conducea. Erau la marginea Bucureștilor. Cât timp trecuse de când auzise țipătul sfâșietor al fetiței; dece nu oprise Marc când îl rugase? Ce însemna paloarea lui și ochii care-ar fi vrut să străpungă spațiile? Ceva deosebit se întâmplase și ea nu știa nimic; Marc îi ascundea; cu siguranță era ceva rău și ținea să n'o întristeze.

— Marc, spune-mi: o nenorocire?

— După jumătate de oră vei afla, răspunse Marc. Acum mergem acasă...

Șoferul o luă spre stânga pe străzi întortochiate, traversă bulevarde, pătrunse prin mulțimi de oameni ce se plimbau fără griji, și se opri în fața casei lor cu grilaj de fier. Ieliseiu le deschise poarta și Magda văzu după fața lui speriată că ceva neplăcut îi aștepta, o veste care nici într'un caz nu putea să-i bucure. Marc îi dădu brațul, urcară scările și holul larg, odăile spațioase cu draperii grele, îi întâmpinară. Baba Fira veni târându-și cipicii de pâslă.

— Bine că v'ați întors, conașule, c'atâta lume a întrebat de domniavoastră. Și dela poliție au venit și au întrebat... Și n'a vrut nimeni să-mi spue pentruce... C'am întrebat și eu că era de mirare...

— Bine, Fira, lasă-ne acum singuri...

Marc începu să se plimbe enervat; aprinse o țigară, apoi încă una. Ochii îi sclipeau sub lentilele fumurii. O vedea pe Magda desbrăcându-se: umerii albi; talia subțire și vraja adâncă și răscolitoare ce-o exercita asupra lui îl încordau ca o băutură puternică. Se opri în fața ei, îngenunche și-i cuprinse mâinile.

— Magda, știi tu, suntem săraci...

O văzu înfiorându-se ca și cum un curent de aer ar fi străbătut odăile; fața-i era calmă, numai buzele se subțiară cu un aer de nepăsare și dispreț. Nu știa dacă avea să plângă sau să râdă; Marc se simți deodată îmbunat și se hotărî să-i spună adevărul.

— Leone Ruben a fugit cu toți banii... Sper să-l prindă înainte de a trece granița... Magda își aminti ca într'o fulgerare chipul uscațiv și frumos al acestui evreu, amabilitatea și curtenitoarea atenție ce i-o arătase la nuntă. Suferea văzându-l pe Marc copleșit. Ar fi vrut să-l vadă înfuriat ca o mare agitată, punând totul în mișcare, nu atât pentru paguba în sine, cât pentru lipsa de prevedere, pentru încrederea prea mare ce i se acordase, fără ca antecedentele ce i se cunoșteau, să fi fost măcar luate în considerare. Marc se ridică pe nisimțite și încrucișă brațele:

— Am încredere că agenții mei... N'a bănuit un minut că era înconjurat de oamenii mei credincioși... Nu făcea un pas, fără să nu-mi dea de știre... Telegrama dela ei am primit-o... Sunt încredințat că la ora asta e prins; întârzie cu formalitățile...

— Va să zică ai agenți, întrebă Magda.

— Mi-a plăcut să fiu bine informat...

Marc văzu pe chipul ei un surâs ironic, care se schimbă într'un râs sgomotos. Dinții albi sclipiră în semi-întunericul din odaie. Pieptul pe jumătate desvelit îl privea obraznic. Aerul devenise uscat: cu răsuflarea oprită, Marc urmărea mișcările ei.

— Și pentru asta ai ucis fetița?

— Ajunge, Magda...

— Mi-o amintesc. Avea un băț în mână și mâna cârdul de gâște... Avea o fustuliță roșie...

— Magda, taci!

Ea păși spre bărbatul palid și se opri în fața lui. Chipul femeii se înăsprise. O privire tulbure și răutăcioasă îl țintuia pe Marc, îl înfășura în răceala ei de ghiață.

— Marc, n'am știut că ții totdeauna să fii bine cu agenții... Auzi, Marc, n'am putut să-mi închipui... Iar odată ce știu că ai, sunt sigură că i-ai pus și pe urmele mele... Și dacă nu le-ai dat drumul până acum, o să ai deacum grijă să nu mă slăbească de loc... Marc, dacă procedai cinstit, preferam să trăesc cu tine oricum, în sărăcie chiar...

— Asta-i o chestiune de ordin tehnic și regret că ți-am divulgat-o...

— Dar să ucizi pe șosea numai pentru graba ta nebunească, e tot o chestiune de ordin tehnic? Ar trebui să te denunț Poliției, dar n'am s'o fac. Ar fi un loc prea comod, să-ți ispășești păcatele și-apoi știi... Imi dau seama c'am alunecat... E groaznic să constat lucrul ăsta, dar așa-i...

Vom face o convenție Marc... îmi vei da mână liberă... Ești puțin nervos și vitezele prea mari te fac să-ți pierzi cumpătul... Sper să am eu o șansă mai bună.

— Nu înțeleg, îngână Marc, pierdut.

Magda aprinse lumina. Fața lui o înspăimântă. Se răzimase de soba înaltă, de teracotă, și o privea tăcut ca și cum n'ar fi cunoscut-o vreodată.

— Recunosc că sistemul cu agenții e bun, dar îl vom întrebuința împreună... Ruben Leone va fi prins... Am toată încrederea... Dar ce va urma? Firma va trebui reorganizată... Eu i-aș lăsa conducerea tot lui Ruben; însă mult mai bine supraveghiat... Te-ai gândit de pildă că domnul Ioachim Varga ne-ar fi de cel mai ajutor? Că tata, cu trecuul lui ireproșabil, ar fi un admirabil președinte al Consiliului de administrație? Că Georges chiar sau Sandu ar fi conducători de secții demni de toată încrederea, că Gabriel chiar cu lipsa lui de experiență ar putea fi pregătit pentru un post de răspundere... Cât despre mine, îmi vei permite și mi-ai promis să iau conducerea ziarului... Voi reorganiza tot... Ziarul meu trebue să fie o pepinieră de viitori miniștri. Trebue să cultivăm talente, să relevăm tinere energii... Nu fii supărat, Marc... Ai impresia că ți se deșartă hambarele... Nimeni nu-ți ia nimic din ce-i al tău... Meritul va fi al pionerului care-a deschis drumurile și eu singură știu cât îți voi fi de recunoscătoare... Dar trebue să admiți că ți-ai ieșit puțintel din fire.... Ei bine, eu pot să-ți fiu o tovarășă potrivită; n'ai încredere în mine, Marc?

Telefonul sfărâmă tăcerea ce urmă cuvintelor Magdei. Marc se deslipi de lângă sobă și apucă receptorul.

— Eu sunt. N'a fugit? L-ați dibuit la Călimănești? Frumos. Cum de l-ați descoperit? Perfect. Mâine dimineață. Marc închise telefonul și se depărtă cu un zâmbet amar.

— Ruben n'a fugit. A profitat de absența mea din București și s'a refugiat cu o funcționară la Călimănești. N'a spus la nimeni; a luat măsuri să nu i se afle de urmă. Agenții mei l-au descoperit... Sunt admirabili. Ruben nu-și dă seama cu cine lucrează...

— Și fetița ucisă? întrebă Magda.

— Voi trimite oamenii mei, vor colinda satele și vor găsi găsi părinții fetiței. Ii vor umplea cu aur, fără să știe de unde vine; apoi vor afla locul unde a fost omorîtă, voi cumpăra la marginea drumului pământ pentru o capelă; o voi zidi și-o voi înzestra cu toate cele necesare. Ești mulțumită Magda?

— Și ție Marc ți-ar fi cugetul împăcat?

— Pe jumătate, da. Și pentru cealaltă jumătate, am încredere în tine.

— Marc, te voi ajuta, spuse Magda, și-i întinse mâna ca unui bun camarad.

*

Gabriel intră în biroul somptuos și Magda își aminti de sfiiciunea lui copilărească ce nu-l părăsise nici acum. Era înalt, împlinit și fața lui subțire, prelungă, putea fi admirată de fetele de școală pentru puritatea trăsăturilor, pentru aerul sportiv și în acelaș timp învăluit de-o tristețe abia simțită.

Luă loc în fotoliu și'ntr'o privire cuprinse interiorul elegant de unde Magda conducea cu o nedesmințită energie ziarul. Fotografia lui Marc, destul de tânăr, bronzat, era atârnată pe peretele din dreapta. Restul, tablouri de Steriadi și Tonitza. Pe masă, teancuri de ziare, cărți proaspăt apărute.

— Ce-i nou, cum se simte tata? Intrebă Magda, după ce făcu atent ușierul să nu primească pe nimeni. Gabriel remarcă aerul de siguranță și autoritate ce se desprindea de pe chipul surorii. O sănătate puternică, țărănească ce o impresiona.

— Magda, eu am o conștiință și-am venit să-ți vorbesc cinstit. Ceeace faci tu, e o crimă...

— Mic puritan ce ești, pentru ce e o crimă ceeace fac, râse Magda. Te-am chemat să vii să ne dai o mână de ajutor; ai refuzat cu o îndărătnicie de zeu... Puah, ce să mă înham eu la munca d-voastră comună și brutală. Eu am onsiderațiile mele de ordin moral și mai mult, drumul meu, care nu-mi permite să mă alătur semenilor mei. N'am zis nimic. Am tăcut. Tata și Georges, cred că nu regretă pasul făcut.. Tata va fi un președinte al Consiliului de administrație și deocamdată se inițiază în lucrări, iar Georges se va simți bine la noi. Tu poți să începi oricând, la ziar sau la Universala, să-ți creiezi o carieră. Imi amintesc când a venit la tata Eugen Zale să-i caute un post pe măsura preocupărilor lui intelectuale și tata a fost nevoit să-l refuze și azi e printre redactorii noștri prețioși, bine plătit și perfect mulțumit din punct de vedere moral... Vino la noi în redacție... Sau termină-ți studiile... Te-om ajuta să devii un bun avocat. N'avem presa la îndemână? Spune-mi ca unei surori: ești cumva îndrăgostit? Știu o fetiță care ți s'ar potrivi de minune. Iți mai reamintești de Relia, îngerul cela dela nunță, care te privea mereu și mi se pare că abia-i aruncai câte-o ochiadă... Spune-mi Gabriel. dece nu ești vesel: nu-ți place viața noastră de muncă, îți închipui că m'am îndepărtat prea mult de felul meu de trai? Te înșeli Il ador pe Marc și-l respect pentrucă mi-a dat posibilitatea să înaintez în viață și să am o situație care convine temperamentului meu. Am vrut să-l ajut pe tata și pe frații mei. Mă bucur că le-am putut fi de folos, măcar că n'aveau nevoe de sprijinul meu... Ai venit să mă vezi?

Gabriel se ridică:

— Il urăsc pe Marc pentrucă te-a prins în mrejele lui pe tine întâiu și apoi pe tata și pe Georges... Spui că ești mulțumită în conștiința ta, c'ai ajutat în dreapta și stânga și ți-ai croit și tu un drum în viață... Crezi că viața înseamnă să faci daruri cu avutul altuia? Trebuia să muncești să-ți crești copii, Magda. Cât aș fi vrut să văd un copil de-al tău. Unul sănătos și rotofei, negricios ca un țigănuș... Pe tata nu-l mai văd pe acasă, de când e la Universala. Vine târziu, e mereu ocupat și abia schimbă cu noi două vorbe. Mama se istovește singură și-o văd plânsă de multe ori... Asta e biruința ta, asta e bucuria ce ni-ai adus-o?

— Ce vrei să spui?

— Magda, lasă totul și începe din nou o viață curată. Iți trebue puțină voință, dar am încredere, Magda. Cred că te-ai putea desprinde... Nu e locul tău aici. Nici în casa lui Marc. Magda îl privea cu ochii scăpărători. O hotărîre de neclintit i se citea pe față.

— Ești prea tânăr să judeci, Gabriel. Mai târziu o să înțelegi și ai să-mi dai dreptate...

— Mai târziu... Mai târziu... zise Gabriel. Sunt sătul de vorbe. Te-ai întrebat, dacă mai pot trăi în mocirla asta... Nu vedeți că mă înăbuș... Am să mor, Magda, pentrucă-mi lipsește aerul... Nu pot trăi...

— Copilării... Cred că n'ai cunoscut dragostea... O dragoste care să înalțe...

— Care să înalțe, rânji tânărul... Ehei.... Asta-i poveste frumoasă... Parcă i-ați spune unui copil... Nici tu, nici tata, nici Georges, nimeni cred că nu mai sunt amatori de pasiuni care să înalțe... Atunci de ce-mi recomanzi mie? Crezi că sunt bolnav... Ei bine, sunt... Viața mă doare, mă înebunește... Mi-ar trebui o zonă unde să pot trăi... Crezi că în moarte aș putea-o găsi?

— Ai febră Gabriel? Hai acasă la mine... Am să te îngrijesc... Magda se ridicase și alerga spre cuer.

— Acasă la Marc, vrei să spui... Nu te mai osteni. Am o febră, e adevărat, dar o să-mi treacă. Toate febrele trec. Mai curând sau mai târziu.

Gabriel părăsi biroul, clătinându-se. O clipă avu impresia că fluviul vieții îl împingea pe țărmuri streine, fără voia lui și că el nu făcea de fapt decât să asculte porunci ce veniau din afară, să se supună unor semne cărora nu le pricepea înțelesul.

— Ce prilej pentru alții să facă o carieră. Dumnezeule, oare lumea Ta se scaldă în lumina adevărată? Va trebui să trăesc *oricum* între oamenii Tăi și să aștept până Tu mă vei chema? Dar dacă nu e posibil? Dacă atmosfera care mă sufocă e mai puternică decât voința mea? Dumnezeule, nu mă pedepsi...

Trecea printre valurile străzii ca un vâslaș, fără nădejde că va găsi drumul adevărat. Deodată printre oamenii ce înaintau spre el. printre fețele lor luminoase și veștmintele lor colorate, zări figuri cunoscute, Ioachim Varga cu Relia. Ieșeau dintr'un mare magazin de ștofe, traversară strada către mașina ce-i aștepta lângă trotuar. Relia? Ce minunat de frumoasă era! — „Ea singură mă poate salva. Lângă frumusețea ei pot trăi"... O văzu ascunzându-și spatele ca să intre în mașină, zâmbi soarelui, trecătorilor și lumii întregi.

— Ea e o făptură a lui Dumnezeu... O recunosc... Ca și cum am fi locuit împreună... Ea singură m'ar putea înțelege...

Gabriel rămase răzimat de zid, iar sufletu-i alerga după năluca de-o clipă, după această ființă a cerului, care dispăruse fulgerător, vestindu-i zările altei lumi. O, Relia nu era Magda, nu putea fi Magda. Poate totuși se putea trăi în această lume.

— Frumușelule, îngerașule, auzi strigându-l o voce pițigăiată.

Intoarse capul și zări fața unei femei de stradă urmărindu-l cu ochii aprinși. Era sigur că mai mult frumusețea lui o făcuse să strige decât lăcomia după câștig. Se gândi că acelaș lucru îl atrăgea spre Relia și se simți ispitit să dea ascultare femeii. Dar alt val de mulțime îl luă, gânduri încă nelămurite îi veniau în minte, dar peste toate se ridica chipul calm și luminos al Reliei.

*

O mașină se opri la poartă și Gabriel zări forma strălucitoare a „Buick"-ului lui Marc. Magda coborî, apoi soțul ei.

— Vin, strigă fără să-și dea seama, Gabriel.

Șerban lăsă ziarul; Măicuța le ieși întru întâmpinare. Intrară în birou. Gabriel observă eleganța lui Marc și-o neașteptată sfiiciune îl cuprinse.

— Doar n'or fi venit pentru mine, își spuse el, amintindu-și discuția violentă de acum trei zile cu Magda.

La masă, Marc se înflăcără și-și expuse pe larg planul unei campanii de construcții pentru meseriași și funcționari. Șerban ascultă tăcut; din când în când, aproba cu o mișcare din cap. Măicuța se întreținea cu Magda. Gabriel mânca rar; planurile lui Marc păreau interesante.

— Câtă vitalitate în scheletul acesta, îi veni în gând tânărului.

Pe măsură ce Marc vorbia, ideile căpătau consistență, un fel de fantastică realitate. Se perindau cartiere noui, străzi geometric încrucișate, case aliniate în nesfârșite serii. Maidanele din jurul Capitalei dispăreau ca într'un vifor uriaș, cocioabele mărunte de mizerie și boli, se risipeau în fața târnăcopului. Marc desena în aer parcuri rotunde, unde copii vlăguiți se puteau juca toată ziua în soare, își puteau întări oasele, alei prelungi se deschideau pentru împrospătarea aerului infect; aici o școală, dincolo un spital; un cinematograf spațios, o bae imensă.

Apoi în vorbele lui Marc se amestecară cifrele... Gabriel înțelese că trebuiau capitaluri de milioane: că investiții de proporții necunoscute trebuiau întreprinse. Șerban s'ar fi putut ocupa de latura aprobărilor legale, din partea autorităților de Stat și Comună; participarea cu sume oricât de mari era binevenită: beneficiile se ridicau în câțiva ani considerabil pentru acționari. Din consorțiu ar fi urmat să facă parte Ioachim Varga, ministru, Daniel Weisfeld industriaș, Ruben Leon, directorul „Universalei", Anton Balica, inginer și mare antreprenor, Neculai Coman, arhitect și alții. O suprafață de 9000 m. p. le stătea de pe acum la dispoziție la periferie; la primăvară vor începe parcelările. Intre timp se proecta achiziționarea unor noui terenuri; secarea unor suprafețe întinse de mlaștini și păpuriș.

— De Ruben Leon ești mulțumit, întrebă Șerban.

— Hm, perfect mulțumit nu, dar în general lucrează expeditiv și e energic. Știe că-i încolțit de oamenii mei și-și dă toată

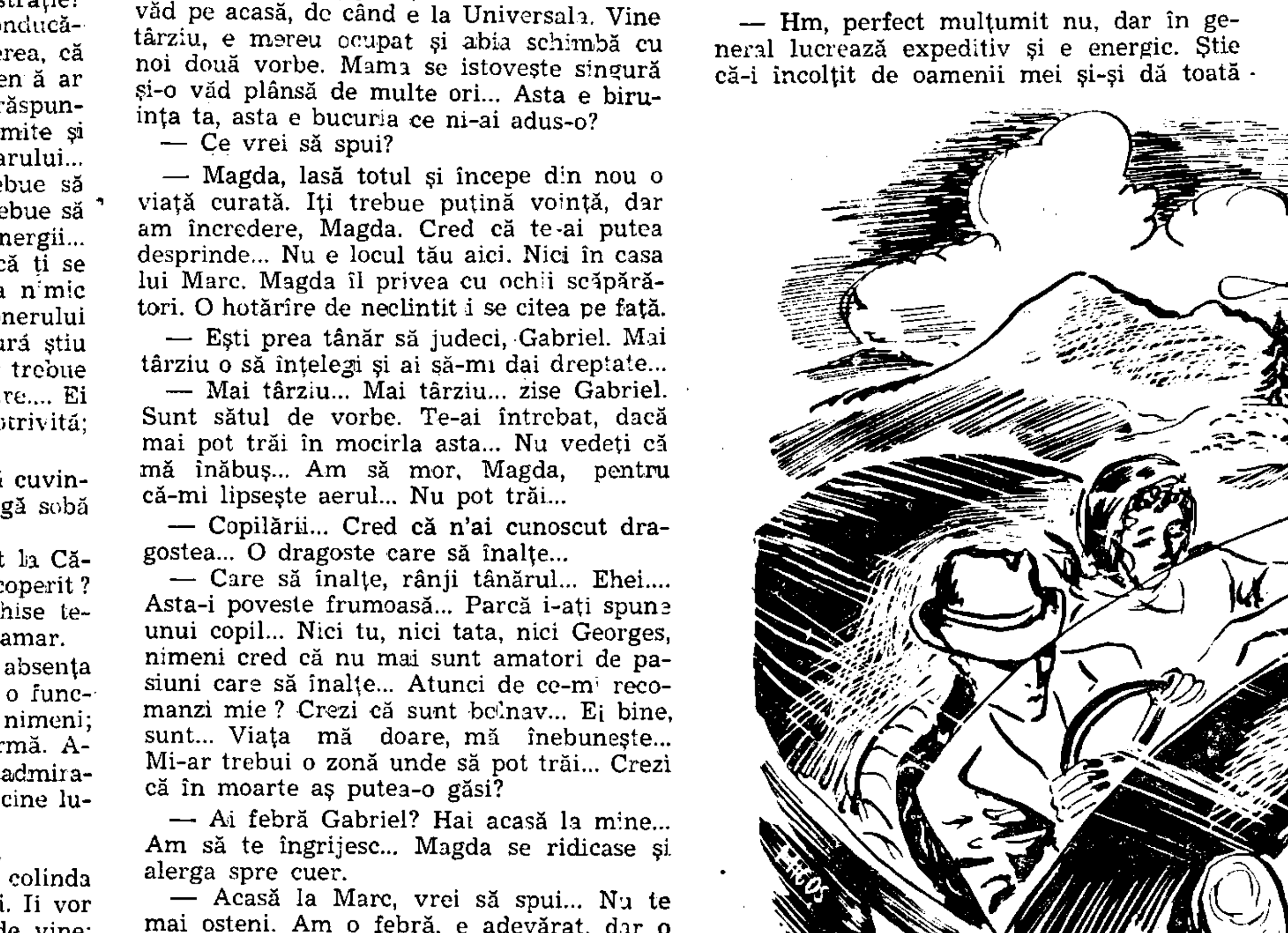

silința. Societatea de construcții cere o contabilitate mai variată; în privința aceasta nu mi-ar putea fi de folos... Dar așí vrea să-l am totuși aproape... Are multă inițiativă și uneori idei foarte îndrăznețe...

Marc se pierdu apoi într'o serie de considerații cu privire la situația socială și morală a muncitorilor. Din lefurile lor de mizerie, s'a calculat o cotă minimă pentru locuințe, plătibilă lunar pe un interval de 30 de ani. Cei împovărați de familii grele ar putea fi scutiți și de plata acestei cote, sau în cel mai bun caz, ar putea să cadă în sarcina patronului.

— La mijloc nu trebue să stea ideia de îmbogățire; altfel totul e amenințat cu prăbușirea... Am calculat că în cinci ani, capitalul poate fi recuperat din plata chiriilor lunare... După cinci ani, se face fructificarea...

Gabriel simțea tonul de sinceritate cu care vorbia Marc și asta-l impresiona. Intelegea vastitatea perspectivelor ce le deschidea cu o uimitoare ușurință. „Tata se descurajează prea repede și e prea calculat" își spuse el amintindu-și de ziarul plănuit. „In viață e mai bine să riști, decât să fii prea chibzuit".

Observă că Marc băuse foarte puțin; părea mai vioiu ca altădată și ceeace era într'adevăr surprinzător, fața-i se rumenise neașteptat în timpul vorbirii, ca și când o nouă viață îl însuflețise și-i dădea tărie.

— Acum să vorbim despre Gabriel, spuse deodată Marc, cu o răceală în glas, ca și cum ar fi discutat despre o mare afacere, la care n'ar fi vrut să pară că e interesat. Măicuța lăsă deodată șervetul, mână îi tremură și se uita la Șerban, care-și trecea palma peste fruntea asudată. Magda se uită, distrată, la Gabriel.

Marc făcu în câteva cuvinte elogiul tânărului „distins și de o înaltă probitate". Nu ocoli adevărul că Gabriel îl privea poate destul de ironic, pentru activitatea sa mai puțin spirituală; în ochii lui, faptul părea perfect explicabil și s'ar fi mirat dacă nu era așa. Sunt perioade normale la adolescenți, explică mai departe, când înfăptuirile uneori gigantice ale înaintașilor par în ochii celor următori simple jucării de hârtie; e un truc de care nu suntem noi răspunzători, ci natura, care-și urmează astfel calea spre progres și perfecțiune. Cât despre Gabriel, cu adânca sensibilitate și cu respectul aproape exagerat pentru adevăr, n'avea nici o îndoială că părea ales să ducă mai departe intențiile naturii...

— E un vânător de rasă, întinde lațul cu destulă măestrie, gândia Gabriel. Totuși laudele exagerate îi făcură plăcere. Ascultă cu destulă curiozitate vorbindu-i despre viitorul ce-l aștepta dacă se hotăra să iasă din starea de inactivitate, de somnolență în care căzuse. „Sunt epoci fecunde, auzi el, și sunt perioade sterpe în viața unui om și mai ales în anii tinereții. Perioadele sterpe pregătesc epocile fecunde; după cari urmează iarăși răstimpuri de moleșeală și somnolență... In aceste răstimpuri, spiritul e mereu activ; el pregătește, alimentează sufletul nostru, cu provizii noui... Sunt sigur că Gabriel va intra într'o epocă de strălucitoare activitate... Multe din preocupările lui de ordin moral vor dispare și vor rămâne doar câteva comandamente puternice pe care le va păstra cu strictețe...

— Gabriel, vrei să fii secretarul meu, omul meu de încredere...

Marc îl privea surâzător.

— Nu m'am gândit la asta, răspunse el cu o neașteptată mânie.

Işi dădea seama atunci că îl ura pe Marc din toată ființa lui. Il ura pe dânsul, banii lui, spiritul îngust, mercantil, la nivelul unui vânzător de tarabă.

— Gândește-te Gabriel... spuse Magda, cu o voce sugrumată.

Il văzu pe tatăl său vânăt de mânie, neștiind ce să spună. Măicuța avea lacrimi în ochi. Ințelese că toți așteptau să revie, că refuzul lui ar fi fost o nenorocire pentru ei. O milă neașteptată îl cuprinse. Marc împietrise nemișcat și masca lui palidă îi ascundea iarăși chipul adevărat.

„Vor să-mi asigure viitorul", îi trecu prin cap lui Gabriel. Sunt peste măsură de îngrijorați că voiu ajunge o haimana, un pierde-vară și vor trebui să mă întreție. Işi aminti privirile înlăcrimate ale Măicuței, dojenile ei dulci de teamă să nu-l supere; observațiile mai aspre ale tatălui.

„N'ar fi mai preferabil o moarte fulgerătoare?" îi trecu prin gând. Revăzu colțul de brazi încremenit în tăcere; munții învăluiți în albastru, acolo în Bucovina. Să închidă ochii în neclintirea pădurii străvechi; să doarmă mereu, fără trezire.

— E ultimul răspuns, întrebă Marc, cu o rece nepăsare în glas, uitându-se la Șerban.

— Trebue să mă gândesc, răspunse Gabriel liniștit. Dacă binevoiți, peste trei zile vă voiu da un răspuns definitiv.

Marc îl învălui într'o privire de neașteptată blândețe.

„Suflet curat, părea să zică; viața-i mai grea decât îți închipui. Renunțările vin una după alta". Apoi iar se posomorî, se ridică dela masă și mulțumi Măicuții. Magda îl luă la o parte pe Gabriel:

— Nu înțelegi că Marc are nevoie de tine... De ce nu i-ai dat un răspuns?

— Poate n'am eu nevoie de Gabriel.. Poatemi place să mă mai gândesc... De altfel, nu înțeleg, pe toți din familie vrea să ne facă oamenii lui de încredere... E înjositor...

Magda îi apucă brațul și-l strânse cu putere:

— Peste trei zile te așteptăm, Gabrile... Suntem înconjurați de străini... Ne trebue oameni de ai noștri. Dac'ar *putea*, ne-ar strânge de gât...

— Nu cred, râse Gabriel, o ideie fixă... Suferi și tu, Magda... Asta-i teama celor bogați...

— Peste trei zile, îi șopti și plecă după Marc.

Schimbarea ce-o ceti în privirile și trăsăturile Magdei, îl puse pe gânduri... Ieși cu Măicuța și Șerban până la poartă, zări semnul ei de despărțire, mașina se puse'n mișcare și dispăru numai decât. Măicuța rămase o clipă cu ochii pierduți, apoi se întoarseră. Șerban era mereu posomorît; refuzul lui Gabriel îi întăria convingerea că Gabriel nu era destul de înzestrat în lupta cu viața. Asemenea oameni, credea el, erau sortiți să îngroașe rândurile funcționarilor, să fie mereu în subordine, să suporte sărăcia și mizeriile celor de rând. Personal, disprețuia pe acești indivizi; cu atât mai rău că se întâmplase să aibă și un fiu în categoria acestora.

In concepția lui, un ticălos ca Radu Frangulea valora de o mie de ori mai mult ca Gabriel; acolo era voință, personalitate și o inteligență de a se adapta la împrejurări.

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA „UNIVERSUL" S. A. BUCUREȘTI STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939